

Fəsil 8 İlkın sosıal-ıqtısadı vəziyyəti

MÜNDƏRİCAT

8	İLKİN SOSIAL-İQTİSADI VƏZİYYƏT	8-1
8.1	Giriş	8-1
8.2	İlkin sosial-İqtisadi vəziyyətin tədqiqi metodologiyası	8-1
8.2.1	LTMQİC tərfi	8-1
8.2.2	Tədqiqat metodları	8-1
8.3	LTMQİC-lar: Əsas sosial-iqtisadi xüsusiyyətlər	8-2
8.4	Demoqrafik göstəricilər	8-4
8.4.1	LTMQİC səviyyəsi – Əhali.....	8-4
8.4.2	LTMQİC səviyyəsi – Miqrasiya	8-9
8.4.3	Həssaslıqlar.....	8-10
8.5	Sağlamlıq	8-11
8.5.1	LTMQİC səviyyəsi: Sağlamlıq göstəriciləri	8-11
8.5.2	Xəstəliklər	8-13
8.6	Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ və torpaqdan istifadə	8-14
8.6.1	Boru kəmərinin kəsişdiyi torpaqlara dair icmal	8-14
8.6.2	Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ	8-15
8.6.3	Torpaqlardan istifadə və torpaqlar üzərindəki mülkiyyət hüququ ilə bağlı həssaslıqlar	8-15
8.7	İqtisadiyyat	8-16
8.7.1	LTMQİC səviyyəsi – İqtisadiyyat.....	8-16
8.7.2	Həssaslıqlar.....	8-19
8.8	Məşğulluq, bacarıqlar və yaşayış Vasitələri	8-19
8.8.1	LTMQİC səviyyəsi – Məşğulluq	8-19
8.8.2	Ölkə və Regional Səviyyədə – Yaşayış Vasitələri	8-22
8.8.3	LTMQİC səviyyəsi – Yaşayış vasitələri	8-23
8.8.4	Həssaslıqlar	8-26
8.9	İnfrastruktur və xidmətlər	8-26
8.9.1	LTMQİC səviyyəsi – İnfrastruktur və Xidmətlər	8-26
8.9.2	Təhsil.....	8-33
8.9.3	Mənzil təminatı.....	8-35
8.9.4	Digər sosial xidmətlər.....	8-38
8.9.5	Həssaslıqlar.....	8-39
8.10	Yol hərəkəti və nəqliyyat	8-39
8.10.1	Giriş	8-39
8.10.2	Metodologiya	8-39
8.10.3	Yol Hərəkəti üzrə Tədqiqatın Nəticələri və İlkin Yol Hərəkəti Şəraitləri	8-43
8.10.4	Yol hərəkəti və nəqliyyat ilə bağlı həssaslıqlar	8-46
8.11	Əsas Sosial-İqtisadi Həssaslıqlar.....	8-46

Cədvəllər

Cədvəl 8-1:	Ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti	8-9
Cədvəl 8-2:	Son İldə Tibbi Yardım Tələb Edən Ən Geniş Yayılan Xəstəliklər	8-11
Cədvəl 8-3:	Ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti	8-17
Cədvəl 8-4:	Ev Təsərrüfatlarının Qaytarılmamış Borcları və ya Kreditləri	8-19
Cədvəl 8-5:	Kənd Təsərrüfatı Məhsullarının Strukturu (Qiymətlər Üzrə: Faizlər) ...	8-22

Cədvəl 8-6: Əmlak Növləri Üzrə Kənd Təsərrüfatı Torpaqları (1 yanvar 2011, Min Hektar)	8-22
Cədvəl 8-7: Heyvandarlıq	8-23
Cədvəl 8-8: Yol Hərəkətinin Təsnifatı (DFID-nin “Xaricdə Yol Hərəkətinə Dair 40 Qayda” Təlimatı Üzrə)	8-42
Cədvəl 8-9: Nəqliyyat axınına dair xülasə cədvəl	8-44
Cədvəl 8-10: Saatlıq nəqliyyat axınları (faiz göstəricisi üzrə)	8-44

Şəkillər

Şəkil 8-1: Ev təsərrüfatlarının strukturu	8-5
Şəkil 8-2: Ailə vəziyyəti	8-5
Şəkil 8-3: Etnik və dini mənsubiyyət	8-6
Şəkil 8-4: Evlərin təmiri və vəziyyəti	8-7
Şəkil 8-5: Ev təsərrüfatlarının əsas problemləri	8-8
Şəkil 8-6: Əsas gəlir mənbələri	8-9
Şəkil 8-7: Ailələrin mövcud icmada yaşama müddəti (illər)	8-10
Şəkil 8-8: Yaşayış yerinin dəyişdirilməsinin səbəbləri	8-10
Şəkil 8-9: Əsas gəlir mənbələri	8-16
Şəkil 8-10: Gəlirin mövsümliliyi	8-16
Şəkil 8-11: Son beş ildə gəlirdə baş verən dəyişiklik	8-17
Şəkil 8-12: Xərclərin strukturu	8-18
Şəkil 8-13: Kommunal xidmət xərclərinin ödənilməsi	8-18
Şəkil 8-14: Məşğulluq vəziyyəti və məşğulluq sektoru	8-20
Şəkil 8-15: İş axtaran/iş axtarmayan işsizlərin sayı	8-20
Şəkil 8-16: İş axtaranlar üçün məlumat mənbələri	8-21
Şəkil 8-17: İş axtarışı ilə bağlı problemlər	8-21
Şəkil 8-18: İqtisadi vəziyyətdə dəyişiklik (ötən beş il ərzində)	8-24
Şəkil 8-19: Məişət mallarına sahiblik dərəcəsi	8-24
Şəkil 8-20: Məşğulluq status, gəlir və icmanın vəziyyəti ilə bağlı məmnuniyyət səviyyəsi	8-25
Şəkil 8-21: Ev təsərrüfatlarının əsas problemləri	8-25
Şəkil 8-22: Sosial problemlər	8-26
Şəkil 8-23: İnfrastrukturun vəziyyəti	8-27
Şəkil 8-24: İnfrastrukturun vəziyyətinin dəyişməsi	8-28
Şəkil 8-25: Elektrik enerjisindən və qazdan istifadə imkanı	8-28
Şəkil 8-26: Elektrik enerjisinin və qaz təchizatının keyfiyyəti	8-29
Şəkil 8-27: Yemək bişirmə və isitmə üçün enerji mənbələri	8-29
Şəkil 8-28: Yemək Bişirmə Yeri və Evdə Mətbəxin Mövcudluğu	8-30
Şəkil 8-29: Əsas içməli su mənbələri	8-30
Şəkil 8-30: Suyun içmək məqsədilə istifadə edilməsi üçün təmizlənməsi	8-31
Şəkil 8-31: Su təchizatının daimiliyi və həcmi	8-31
Şəkil 8-32: Suyun keyfiyyəti	8-32
Şəkil 8-33: Suvarma sistemlərindən istifadə imkanı/istifadəsi	8-32
Şəkil 8-34: Kanalizasiya və çirkli məişət sularının kənarlaşdırılması	8-33
Şəkil 8-35: Təhsilin səviyyəsi	8-33
Şəkil 8-36: Məktəb Yaşında Uşaqların Məktəbə Davamiyyəti	8-33
Şəkil 8-37: Məktəb Təhsilinin və Dərs Ləvazimatlarının Qiymətlərinin Münasibliyi	8-34

Şəkil 8-38: Yerli Məktəblərin Keyfiyyəti (Məktəb Yaşında Uşaqları Olanlar Üçün)	8-35
Şəkil 8-39: Məktəblərin Keyfiyyəti (Son Beş İldə)	8-35
Şəkil 8-40: Ali Təhsil Barədə Mülahizələr	8-35
Şəkil 8-41: Mənzillərin tipi və şəraiti	8-36
Şəkil 8-42: Mənzillər nə Vaxt Təmir Edilmişdir və Hazırda nə Vəziyyətdədir	8-37
Şəkil 8-43: Ailələrin yaşayış şəraiti	8-37
Şəkil 8-44: Ailələrin Yaşayış Şəraiti ilə Bağlı Əsas Problemlər	8-38
Şəkil 8-45: Ümumi, Tarixi və Mədəni Əhəmiyyətli Ərazilərin Olması	8-38
Şəkil 8-46: Nəqliyyat axını üzrə tədqiqatın aparıldığı yer	8-41
Şəkil 8-47: Birləşdirilmiş iki istiqamətli nəqliyyat axını – kateqoriyalar üzrə	8-45

8 İLKİN SOSIAL-İQTİSADI VƏZİYYƏT

8.1 Giriş

Bu fəsilə 2012 İlkin Ekoloji və Sosial Vəziyyətə dair hesabatında verilmiş ilkin sosial-iqtisadi vəziyyətə dair ən son əsas məlumatlar öz əksini tapıb. Xüsusən də, orada boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyası (CQBKG KG 0-34) yaxınlığındakı ərazidə ilkin sosial-iqtisadi vəziyyət təsvir olunub və aşağıdakı mövzular əhatə edilib:

- Demografik göstəricilər
- Sağlamlıq
- Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ və torpaqdan istifadə
- İqtisadiyyat
- Məşğulluq, bacarıqlar və yaşayış (dolanışiq) vasitələri
- İnfrastruktur və xidmətlər
- Yol hərəkəti və nəqliyyat.

Bu fəsilə ölkə yaxud regional miqyasdakı məlumatlar təqdim olunmayıb, çünki, CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantı buraxıldıqdan etibarən həmin məlumatlarda dəyişikliklər olacağı hesab edilmir. Lakin, LTMQİc səviyyəsindəki məlumatlarla bağlı ümumi vəziyyəti təsvir etmək üçün bir sıra bölmələrdə ölkə və regional səviyyədəki məlumatlara istinad edilib. CQBKG üzrə ƏMSSTQ hesabatının yekun variantındakı 8.2.2-ci bölmədə ölkə və regional səviyyədəki məlumatları müəyyənləşdirmək üçün istifadə edilən əsas məlumat mənbələri qeyd edilib. Bu fəsil sosial-iqtisadi sahədəki əsas həssas məsələlərin xülasəsi ilə yekunlaşır.

8.2 İlkin sosial-itisadi vəziyyətin tədqiqi metodologiyası

İlkin vəziyyətə dair məlumatların əldə olunması üçün istifadə edilən metodologiya CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantında (baxın: Fəsil 08) təsvir edilmiş metodologiyaya oxşar olub və əsas diqqət Layihənin Təsirinə Məruz Qalan İcmalardakı (LTMQİc-lar) vəziyyətə yönəlib.

8.2.1 LTMQİc tərif

Gözlənilirdi ki, boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyası (CQBKG KG 0-34) üçün bəzi müxtəlif LTMQİc-lar olacaq və həmçinin bəzi əvvəlcə müəyyənləşdirilmiş LTMQİc-lar yenə də LTMQİc kimi qala bilər. Uyğunluğu təmin etmək üçün CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantında tətbiq olunmuş meyarlardan və yanaşmadan istifadə etməklə LTMQİc-lar müəyyən edilib və yeni və mövcud LTMQİc-lar təsdiqlənib. Müxtəlif ölçülü dörd qəsəbə LTMQİc kimi müəyyənləşdirilib. Onlardan üçü yeni LTMQİc-dir (Rəncbər, Pirsaat və Qoltuq) və dördüncüsü isə artıq CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantında müəyyənləşdirilmişdi.

8.2.2 Tədqiqat metodları

CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variant üçün tətbiq edilmiş tədqiqat metodundan istifadə olunub. Bu metod iki komponentdən ibarətdir:

- LTMQİc səviyyəsində tədqiqat
- Ev təsərrüfatları (ET) ilə sorğu.

LTMQİC səviyyəsində tədqiqat

İkinci dərəcəli məlumatların təhlili ilə birləşdirilmiş çöl müşahidələri göstərdi ki, LTMQİC-dan üçü əsasən kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan oturaq həyat tərzini keçirən əhəlidir və Hacıqabulda (şəhər) isə geniş çeşiddə digər növ məskunlaşmalar da mövcuddur. Qoltuq qəsəbəsinin isə üç ayrı sahədə məskunlaşmış qəsəbə olduğu müəyyən oldu – bunlardan ikisi Qoltuq 1 və 2 (və bir-birinə çox yaxındır) kimi və üçüncüsü isə Qoltuq-Qılinc (bu da yaxındır) kimi tanınır, Qoltuq digər qəsəbələrə fərqlənir, belə ki, buranın sakinləri tamamilə maldarlıqla (xırdabuynuzlu və iribuynuzlu) məşğul olur və iribuynuzlu mal-qaranın saxlanması ilə məşğul olan təsərrüfatlar yalnız ilin müəyyən müddətini (oktyabr - may) burada qalır. İlkin olaraq nəzərdə tutulmuşdu ki, Hacıqabul, Rəncbər, Pirsaat və Qoltuq 1 və 2 əraziləri üçün LTMQİC səviyyəsində tədqiqat aparılsın. Lakin, çöl müşahidələri əsasında belə qərara alındı ki, Qoltuq-Qılinc sahəsində də LTMQİC səviyyəsində tədqiqat aparılsın.

LTMQİC-lərdə ev təsərrüfatlarında sorğu

Ev təsərrüfatları ilə aparılmış sorğuda aşağıdakı yanaşma tətbiq olunub:

- LTMQİC-lər üçün əhali üzrə rəqəmlərin əldə olunması
- Bunların CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantına daxil edilmiş bütün LTMQİC-lər üzrə ümumi əhali göstəricilərinə əlavə edilməsi
- Bundan əvvəl istifadə edilmiş statistik parametrlərdən istifadə etməklə ev təsərrüfatları üzrə sorğu üçün nümunə ölçüsünün hesablanması (beləliklə, iki tədqiqat nəticələri arasında müqayisə olunma imkanı və uyğunluq təmin etmək)
- Ev təsərrüfatları üzrə sorğunun başlanılması (təəssüf ki, Hacıqabuldakı bütün hədəf ev təsərrüfatları müəhlə edilməzdən əvvəl və həmçinin digər LTMQİC-lərdə hər hansı ev təsərrüfatları ilə müəhlələrlə başlanılmazdan əvvəl ev təsərrüfatı üzrə sorğu dayandırılmalı olmuşdur). Lakin, sonra ev təsərrüfatı üzrə sorğu planlaşdırıldığı kimi tamamlanmışdır.
- Azərbaycanda boru kəməri marşrutunun qalan hissəsi üçün (ümumilikdə 43 LTMQİC-ləri əhatə etməklə) Hacıqabulda qismən tamamlanmış ev təsərrüfatları üzrə sorğunun nəticələrinin əvvəlki CQBKG üzrə ƏMSSTQ çərçivəsində aparılmış ev təsərrüfatı üzrə sorğulardan əldə edilmiş nəticələrlə birləşdirilməsi.

Ev təsərrüfatı üzrə sorğunun nəticələrinin bundan əvvəl CQBKG üzrə ƏMSSTQ çərçivəsində aparılmış ev təsərrüfatı üzrə sorğunun nəticələri ilə birləşdirilməsi nəticəsində əldə edilmiş məlumatlara əlavə olaraq dörd LTMQİC-nin sosial-iqtisadi xüsusiyyətlərinin qısa təsviri verilib. Aşağıdakı 8.3-cü bölmədə həmin LTMQİC-lər təsvir edilib. Bu məlumatlar LTMQİC rəhbərinin sorğu hesabatlarından əldə olunub (baxın: İESVH Əlavəsinin G-2 Qoşması).

8.4-dən 8.9-dək olan bölmələrdə ev təsərrüfatı sorğusunun nəticələrinin CQBKG boru kəmərinin bütün marşrutu boyunca bundan əvvəl tədqiq edilmiş (sorğu aparılmış) LTMQİC-lərin qalanı üçün ev təsərrüfatı üzrə sorğunun nəticələri ilə birləşdirilməsindən əldə edilən nəticələr təqdim olunub. Məlumatların birləşdirilməsi CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantında bundan əvvəl təqdim olunmuş nəticələrin bəzilərinə dəyişdirib (Fəsil 8), lakin onların hamısına təsir göstərməyib. Bəzi məlumatlar CQBKG üzrə ƏMSSTQ-də olduğu kimi qalıb, lakin eyni zamanda onlar öz müvafiqliyini saxlayıb və olduğu kimi təqdim edilib, belə ki, onlar indi artıq boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasını əhatə edir. ƏMSSTQ Əlavəsi çərçivəsində aparılmış ev təsərrüfatı üzrə sorğunun nəticələri onları dəyişdirmədiyinə görə belə qənaətə gəlmək olar ki, ilkin məlumatlar boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasının (CQBKG KG 0-34) yaxınlığındakı LTMQİC-lərdə mövcud olan vəziyyətin həqiqi təsvirini verir.

8.3 LTMQİC-lər: Əsas sosial-iqtisadi xüsusiyyətlər

Bu bölmədə dörd LTMQİC-nin, yəni Hacıqabul, Rəncbər, Pirsaat və Qoltuq (üç çox kiçik qəsəbədən ibarətdir: Qoltuq 1 və 2 və təxminən 1km məsafədə yerləşən Qoltuq-Qılinc) icmalarının qısa təsviri verilib. Bu LTMQİC-lər Hacıqabul kimi böyük şəhərdən Qoltuq (bunun bir hissəsində məskunlaşma mövsümi xarakter daşıyır) kimi kiçik “kəndədek” dəyişməklə

əhali və yaşayış vasitələri baxımından müxtəlifdir. Hacıqabul çoxşaxəli iqtisadiyyata malik rayon mərkəzidir, Qoltuq isə yalnız maldarlıq təsərrüfatından asılıdır. Lakin, bütün LTMQİc-lar bir cəhətdən oxşardır, onların etnik tərkibi demək olar ki tamamilə azərbaycanlılardan ibarətdir (etnik tərkibinə görə Hacıqabulda qeyri-azərbaycanlılar ən yüksək səviyyədədir – sakinlərin 3%-i ruslardır).

Hacıqabulun əhalisi 30000 nəfərdir və təbii artım (il ərzində doğum sayının ölüm sayından daha çox olması) nəticəsində artmaqdadır. Bütün evlər şəxsi evlərdir və mənzil təminatı ümumilikdə yaxşı vəziyyətdədir və evlərin satış yaxud kirayə qiymətləri münasibdir. Əksər sakinlər (işləyən yaşda olanlar) özəl sektorda işləyir və onlar ya kiçik – orta müəssisələrdə sahibkar kimi, ya da həmin biznes obyektlərində işçi kimi işləyirlər. Əhalinin təxminən 12%-i dövlət sektorunda işləyir və yalnız təxminən 3% əhali kənd təsərrüfatı ilə məşğul olur. Belə başa düşülür ki, sahibkarlıq fəaliyyəti artmaqdadır və işləyən əhalinin təxminən 10%-nin ikinci işi var. Ötən beş il ərzində orta gəlir səviyyəsi nəzərəcarpan dərəcədə, bəzi hallarda isə 50% artıbdir. Sakinlər bütün əsas kommunal xidmətlərdən istifadə imkanına malikdir; lakin evlərin yalnız 50%-i mərkəzi isti su təchizatına malikdir və ya evdə mərkəzi isitmə sistemində malikdir. Evlərin yalnız 30%-i mərkəzləşmiş kanalizasiya sistemində qoşulub. Evlərin 60%-nin internetə çıxışı var.

Gözlənilədiyi kimi Hacıqabulda məktəblər və səhiyyə müəssisələri kimi bütün standart social obyektlər/xidmətlər mövcuddur və onların bir çoxu son beş ildə istifadəyə verilib. Sakinlərin təxminən 30%-nin şəxsi avtomobili var. Həmçinin Hacıqabulda digər şəhərlərlə dəmiryolu əlaqəsinə malik dəmiryolu stansiyası mövcuddur. Ümumilikdə fiziki infrastrukturun yaxşı vəziyyətdə olduğu (ümumi yaşayış keyfiyyətinin göstəricisi kimi) hesab edilir. Fiziki infrastrukturun bəzi miqrasiya məsələləri, cinayətkarlıq və bir sıra elementləri sakinlərdə müəyyən qədər narahatlıq doğurur.

Rəncbər və Pirsaat birlikdə nəzərdən keçirilib, çünki onlar bir-birinə yaxındır və digər cəhətlərdən oxşardır. Pirsaat qəsəbəsinin əhalisi 1100 nəfər, Rəncbər əhalisi isə 3300 nəfərdir. Onların əhalisi bütövlüklə azərbaycanlılardır. Rəncbər əhalisi artır (təbii artım), lakin ərazidən miqrasiyada baş verir. Pirsaat qəsəbəsində əhali sabitdir. Mənzil təminatı əsasən şəxsi evlərdir və onların məqbul vəziyyətdə olduğu hesab edilir. Hər iki yaşayış məntəqəsində əmək qabiliyyətli (məşğulluq yaşında olan) hər kəs kənd təsərrüfatı ilə məşğul olur (əksər hallarda müzdli işçi kimi). Ailələrin 5-10% -i pensiya ilə və ya digər dövlət müavinətləri ilə dolanır. Son beş ildə gəlirlər artıb və hər iki yaşayış məntəqəsindəki işçilər oxşar qazanca malikdir.

Hər iki yaşayış məntəqəsi kommunal xidmətlərdən istifadə imkanı baxımından da oxşardır. Hər iki yaşayış məntəqəsində də mərkəzi isitmə sistemi, mərkəzi kanalizasiya sistemində birləşmələr və bərk tullantıların toplanılması/kənarlaşdırılması xidmətləri çatışır. Pirsaatda internetə çıxış çatışır və telefon xəttinə qoşulma səviyyəsi Rəncbər ilə müqayisədə xeyli aşağıdır. Hər iki halda da mövcud kommunal xidmətlərin/xətlərin əksəriyyəti ötən beş il ərzində inşa edilib və onların yaxşı keyfiyyətdə olduğu hesab edilir.

Obyektlər baxımından Pirsata nisbətən Rəncbərdə fiziki cəhətdən yaşayış məntəqəsinin özündə yerləşən daha çox obyekt mövcuddur və ola bilsin ki, bu, əhalinin sayı ilə bağlıdır. Bu yaşayış məntəqələri bir-birinə yaxın olduğuna görə, obyektlərdən (onlardan hər hansı birində mövcud olmayan) istifadə etmək imkanı qət edilməli məsafə /sərf olunmalı zaman baxımından oxşardır (bu cür obyektlərin əksəriyyəti yaşayış məntəqələrindən təxminən 15 km məsafədə yerləşir). Yaşayış şərtlərinin/yaşayış keyfiyyətinin yaxşı/məqbul olduğu hesab edilir, baxmayaraq ki, Pirsata ictimai nəqliyyat vasitələri işləmir və bu da sakinlər üçün müəyyən çətinliklər yaradır. Ümumilikdə, yol şəbəkəsinin orta vəziyyətdə olduğu hesab edilir.

Kiçik qəsəbə olan Qoltuq qəsəbəsi (Qoltuq 1 və 2 və Qoltuq-Qılinc) yalnız maldarlıqla məşğul olan sakinlərdən ibarətdir (bəzilərinə xırdabuynuzlu, digərində isə iribuynuzlu mal-qaraya üstünlük verilir). Sakinlərin az hissəsi mal-qara sahibidir və əksəriyyəti isə heyvanlara baxan müzdli işçilərdir. İşsizlik problem yoxdur. Mal-qaraya baxan çobanlar yalnız oktyabr və may ayları arasında olan müddətdə öz qəsəbələrində məskunlaşırlar. Hər iki

qəsəbənin birlikdə ümumi əhalisinin təxminən 23 nəfər olduğu hesablanıb və bütün sakinlər azərbaycanlılardır. Əhalinin sayı sabitdir. Evlər şəxsidir və onların məqbul vəziyyətdə olduğu hesab edilir və yaşayış üçün şərtlərin münasibdir, lakin qəsəbələrədən birində kifayət dərəcədə deyil.

Orta gəlir səviyyəsinin xırdabuynuzlu heyvanlarla məşğul olan icmada artdığı, iribuynuzlu heyvanlara baxan icmada isə azaldığı hesab edilir. Orta aylıq gəlir hər iki qəsəbədə də muzdlu işçilər üçün oxşardır. Əksər sakinlər öz ərzaqlarını öz əldə etdikləri məhsul hesabına təmin edir. Bəziləri isə ərzağı qismən kənddən əldə edir.

Ailələrin öz evlərində əsas kommunal xidmətlərə/kommunikasiya xətlərinə çıxışı yoxdur. Əksər kommunal xidmətlər/kommunikasiya xətləri ən azı 14km məsafədə yerləşir. Lakin, qəsəbələrədən birində mobil rabitənin əhatə dairəsi 50% təşkil edir digərində isə mobil rabitə işləmir. Yalnız ötən beş il ərzində yaxınlıqdakı mənbədən (14km məsafədə) balon qazı (bütün evlərdə istifadə olunan) təchiz edilməyə başlayıb. Ümumiyyətlə, "məsafədə" yerləşən kommunal xidmətlərin/kommunikasiya xətlərinin keyfiyyəti məqbul səviyyədən (onların əksəriyyəti) yaxşı səviyyəyədək dəyişir. "Standart" obyektlərə gəldikdə isə, onlardan heç biri Qoltuq qəsəbəsində yerləşir və onların əksəriyyəti qəsəbədən orta hesabla 14-21 km məsafədə yerləşir və əksər obyektlərdən istifadə rahatlığı "məqbul" səviyyədədir. Lakin, ictimai nəqliyyat vasitəsindən istifadə imkanı yoxdur.

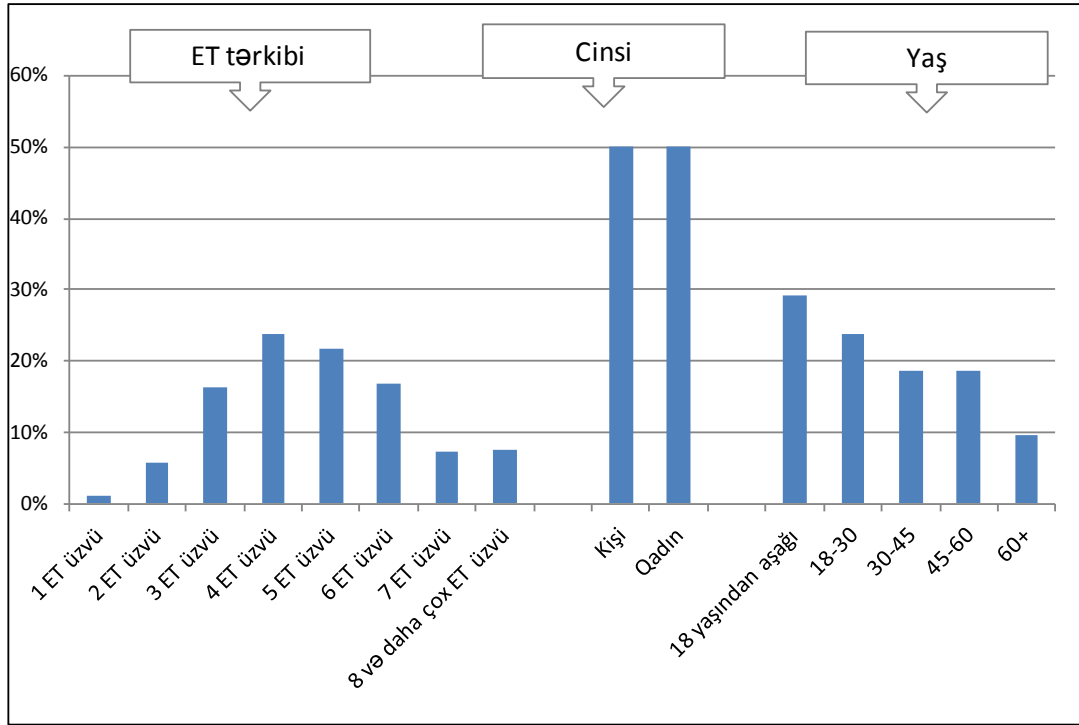
Yaşayış keyfiyyətinə dair fikir ayrılıqları mövcuddur. Bir qəsəbədə yaşayış keyfiyyətinin pis olduğu (infrastrukturun/kommunal xidmətlərin olmaması), digərində isə məqbul olduğu hesab edilir. Cinayətkarlıqla bağlı problem mövcud deyil. Infrastruktur/kommunal xidmətlərin çatışmazlığı (təhsil və səhiyyə obyektlərinin təmin edilməsi də daxil olmaqla) və əyləncə obyektlərindən istifadə imkanının olmaması yaşayış keyfiyyəti baxımından mənfi aspekt hesab edilir.

8.4 Demografik göstəricilər

8.4.1 LTMQİC səviyyəsi – Əhali

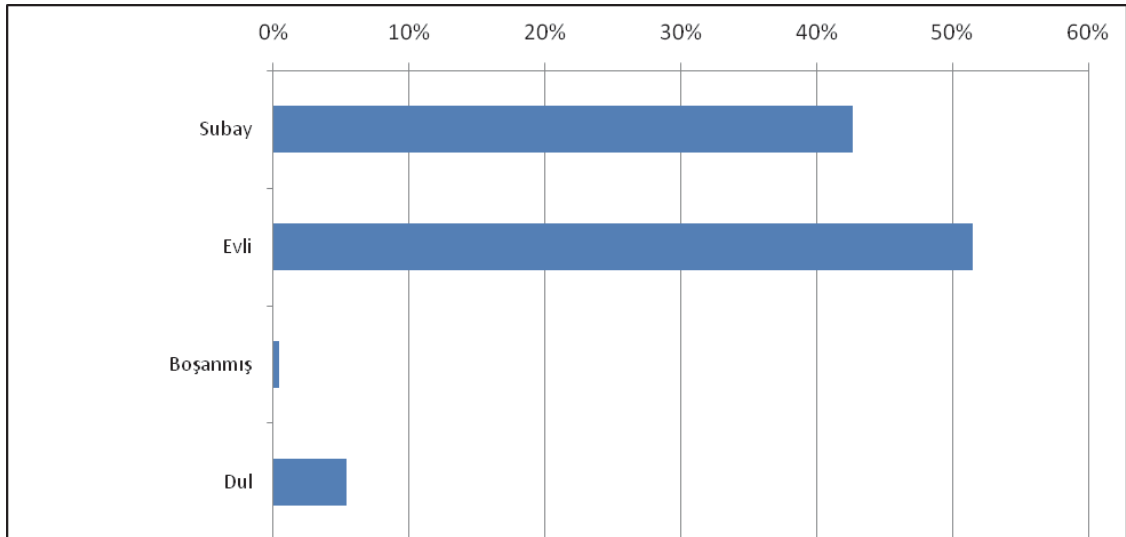
Şəkil 8-1-də göstərilir ki, ev təsərrüfatlarının (ailələrin) 23%-i dörd üzvdən ibarətdir və 21%- i beş üzvdən ibarətdir. Ev təsərrüfatının orta tərkibinin beş ailə üzvündən ibarət olduğu hesablanıb. Bu orta ailə tərkibi ölkə üzrə orta ailə tərkibindən (4-5 üzv) azca daha yüksəkdir. Genderin paylanması baxımından kişilər və qadınlar bərabər səviyyədədir və bu da demək olar ki, ölkə üzrə ümumi göstəriciyə oxşardır.

Şəkil 8-1: Ev təsərrüfatlarının strukturu

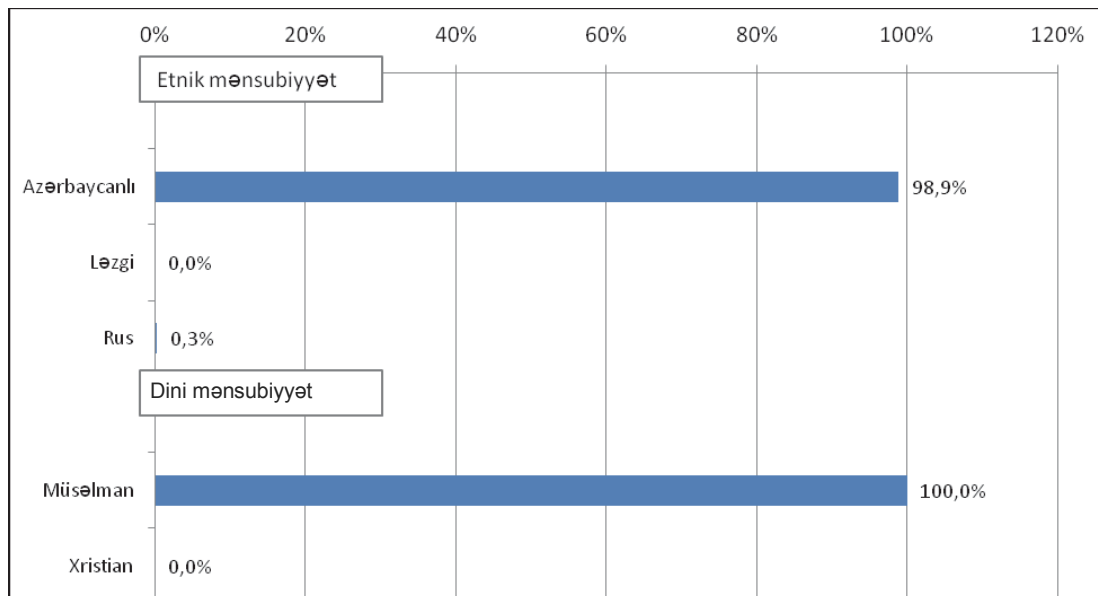
LTMQİC-da respondentlərin 50 %-dən bir qədər çoxu evlidir. Boşanma nisbəti çox aşağıdır (Şəkil 8-2).

Şəkil 8-2: Ailə vəziyyəti

8.4.1.1 Etnik və dini mənsubiyyət

LTMQİC əhalisi demək olar ki, müstəsna olaraq Azərbaycanlıdır və müsəlmandır (Şəkil 8-3).

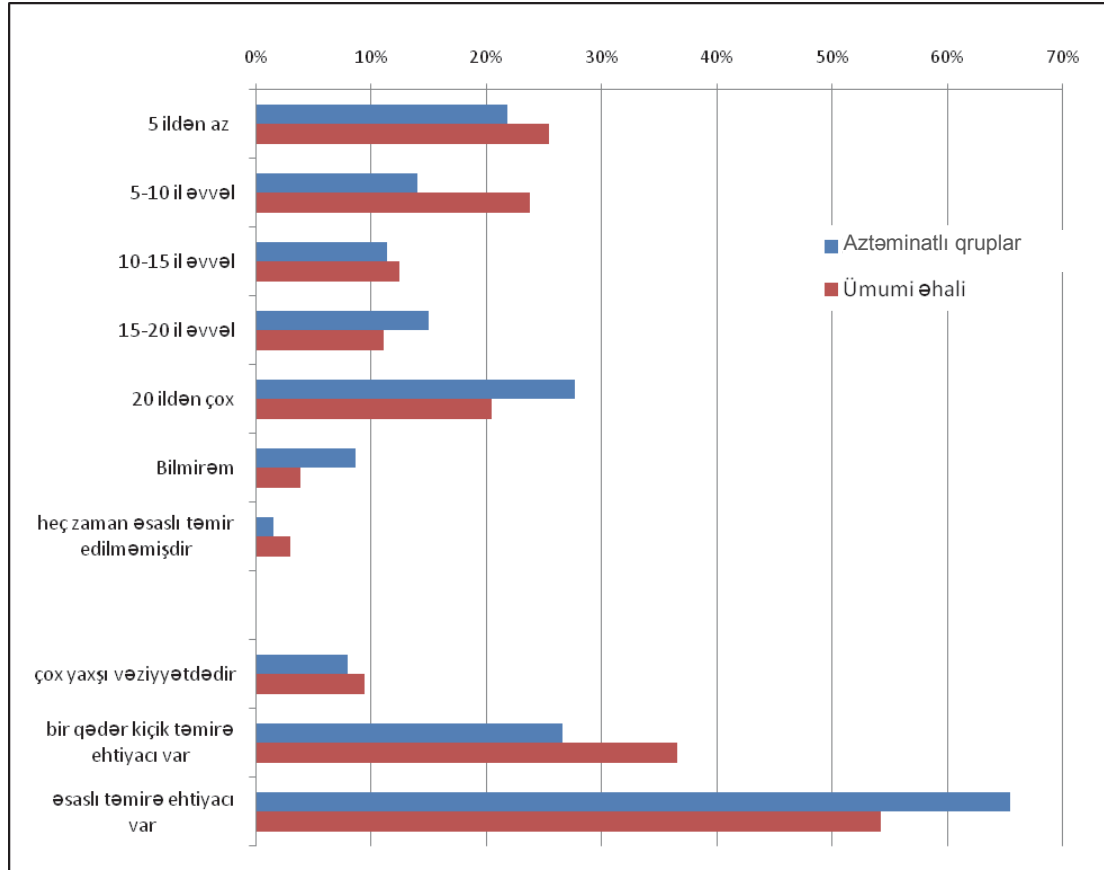
Şəkil 8-3: Etnik və dini mənsubiyyət

8.4.1.2 *Aztəminatlı qruplar: xroniki xəstələr və ya əlillər*

Bu aztəminatlı qrupların kommunal xidmətlərdən (qaz, su və elektrik enerjisi), təhsil və infrastrukturadan (məsələn: yol, kanalizasiya sistemi) istifadə baxımından əsas xüsusiyyətləri və şəraitləri LTMQİC əhalisi ilə oxşar səviyyədədir (burada və sonradan ümumi əhali adlanacaq). Aztəminatlı qruplar da yüksək işsizlik və gəlirin olmaması ilə bağlı oxşar ümumi problemlərlə üzləşir. Bununla belə, aztəminatlı qruplar və ümumi əhali arasında bəzi fərqlər vardır ki, onlar aşağıda müzakirə edilmişdir.

8.4.1.3 *Ev təsərrüfatının vəziyyəti*

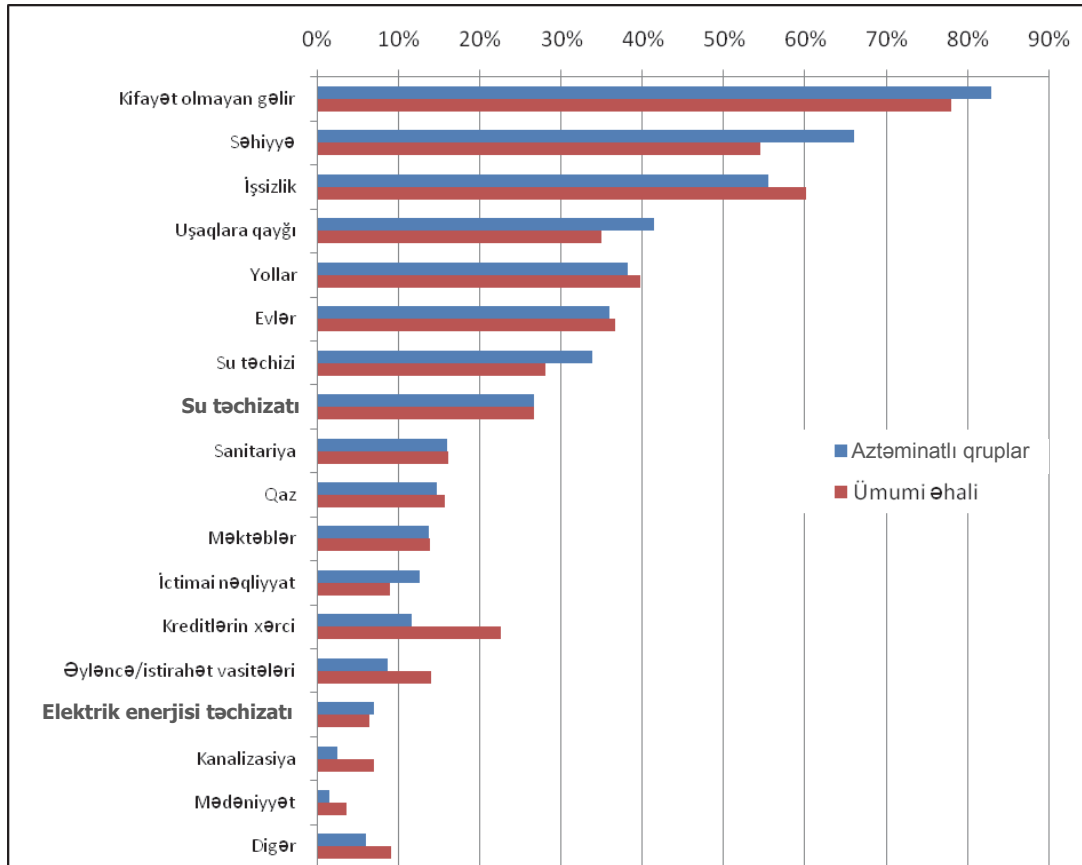
Ev təsərrüfatının vəziyyəti aztəminatlı qruplarda daha pisdır, belə ki, ümumi əhalinin 20 %-i ilə müqayisədə bu qrupun təxminən 28 %-i evlərinin 20 ildən artıq təmir olunmadığını göstərir. Ümumi əhali ilə müqayisədə aztəminatlı qrupların evləri zədələnmiş döşəmə və divarları ilə daha pis vəziyyətdədir. Ümumi əhalinin 54 %-i ilə müqayisədə aztəminatlı qrupların təxminən 66 %-i həmçinin göstərir ki, onların evlərinin əsaslı təmirə ehtiyacı vardır (Şəkil 8-4).

Şəkil 8-4: Evlərin təmiri və vəziyyəti

8.4.1.4 Ev təsərrüfatının əsas problemləri

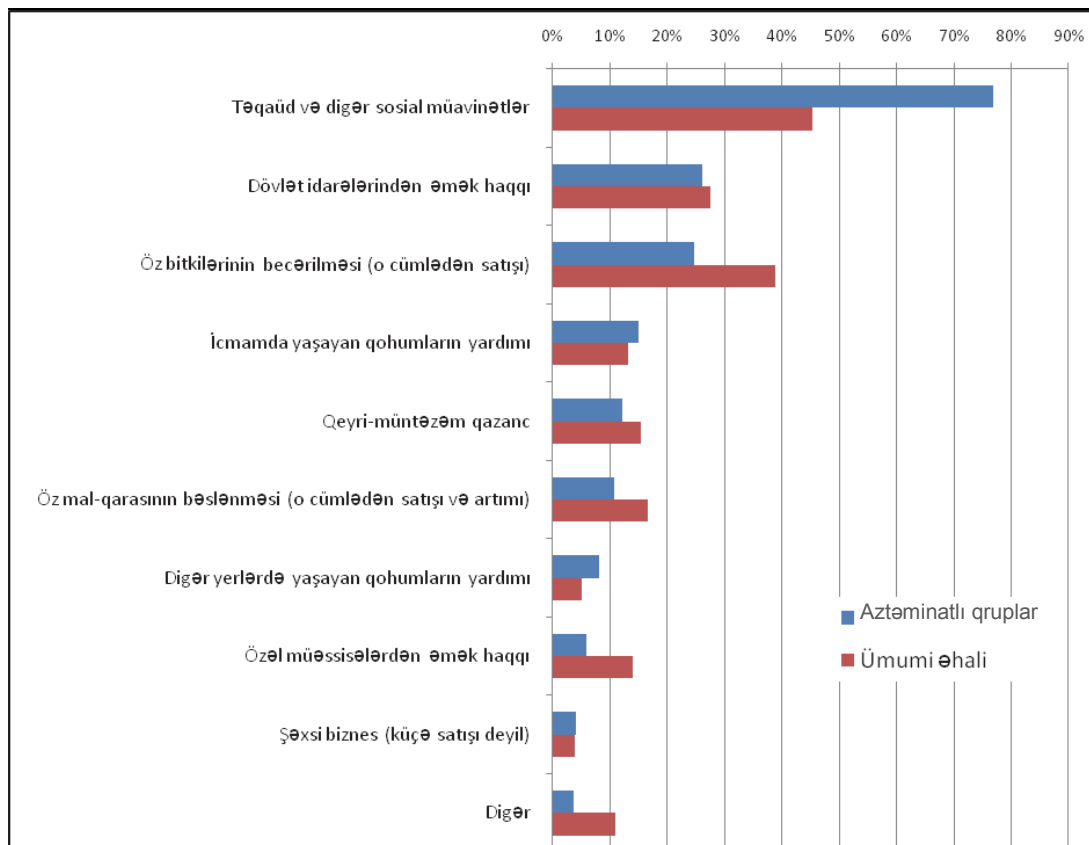
Ümumi əhəlinin 55% ilə müqayisədə azərbaycanlı qrupları arasında respondentlərin təxminən 66 %-i göstərir ki, tibbi qayğı əsas problemlərdən biridir. Ümumi əhəlinin 28 %-i ilə müqayisədə azərbaycanlı qruplarının təxminən 34 %-i əsas təsərrüfat probleminin su təchizi olduğunu hesab edir. Gəlirin yetərli olmaması bütün respondentlər üçün əsas problemdir. Sözügedən azərbaycanlı qrupun 83%-i həmin problem qeyd etmişdir (Şəkil 8-5).

Şəkil 8-5: Ev təsərrüfatlarının əsas problemləri

8.4.1.5 Əsas gəlir mənbələri

Azərbaycanlı qrupların təxminən 76 %-nin əsas gəlir mənbəyi təqaüdlərdir. Azərbaycanlı qrup üzvlərindən təqaüdlə dolananların (gəlir mənbəyi kimi) nisbəti ümumi əhəlinin orta sayından (təxminən 45%) demək olar ki, ikiqat artıqdır (Şəkil 8-6).

Şəkil 8-6: Əsas gəlir mənbələri

8.4.1.6 Ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti

Cədvəl 8-1 ev təsərrüfatlarının/aztəminatlı qruplarla müqayisədə ümumi əhəlinin iqtisadi statusunu verir. Ümumi əhəlinin 29 %-i ilə müqayisədə aztəminatlı qrupların 44 %-i maddi ehtiyaclarını tam ödəyə bilmədiklərini qeyd edir. Lakin, Cədvəl 8-1-də göstəriləyi kimi ümumi əhəlinin 33 %-i ilə müqayisədə sosial şəraiti ağır olan qrupların 27%-i ərzaq üçün kifayət qədər pul olduğunu, lakin paltar almaq üçün pulun çatışmadığını söyləyir.

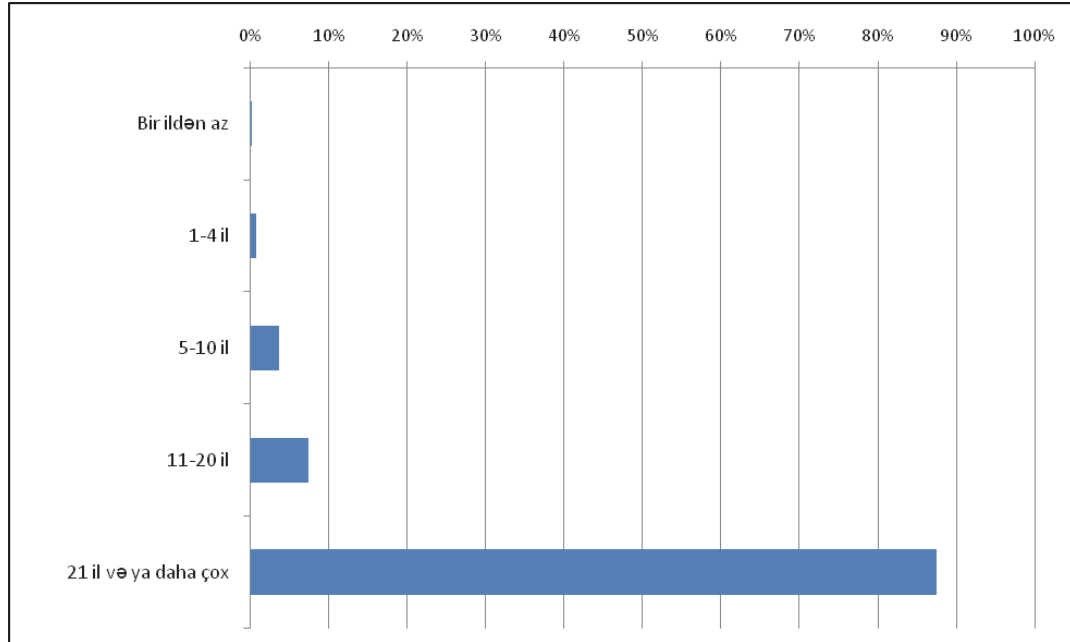
Cədvəl 8-1: Ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti

Aşağıdakı Şəraitlərdən Hansı Sizin Ailənizin Maliyyə Vəziyyətinə Daha Çox Uyğun Gəlir?	Aztəminatlı Qrup	Ümumi Əhali
Hətta yemək üçün pul çatışmır, biz borc almalı, yaxud qohum və dostlardan kömək istəməli oluruq	44%	29%
Yemək üçün pul kifayətdir, lakin paltar almaqda çətinlik	27%	33%
Yemək və pul üçün pul kifayət edir, lakin televizor və ya soyuducu kimi bahalı davamlı əşyaları almağa imkanımız	27%	32%
Vaxtaşırı olaraq davamlı əşyaları ala bilirik, lakin daha bahalı şeyləri, məsələn avtomobil, ev almağa, yaxud xaricə səfər etməyə	2%	6%

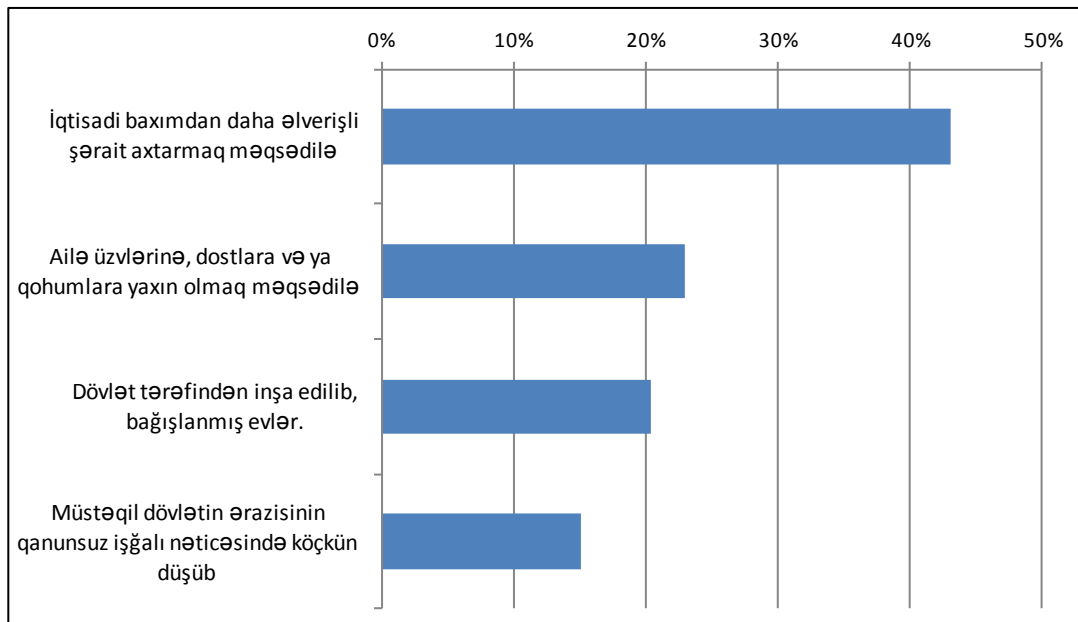
8.4.2 LTMQİc səviyyəsi – Miqrasiya

Ailələrin 10 səkkiz faizi hazırda yaşadıkları icmalarda 21 ildən artıq yaşayanlardır (Şəkil 8-7), bu da LTMQİc-larda xalis miqrasiya tempinin az olduğunu göstərir. Son 20 il ərzində köçmüş miqrantların təxminən 37 %-i daha əlverişli yaşayış şəraiti axtarmış, təxminən 20 %-i ailələrinə daha yaxın yerə köçmüş, 20 %-dən bir qədər çoxu isə

hökumətdən ev alaraq köçmüşdür. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ailələrin təxminən 13 %-inin köçməsinə səbəb olmuşdur (Şəkil 8-8).

Şəkil 8-7: Ailələrin mövcud icmada yaşama müddəti (illər)

Şəkil 8-8: Yaşayış yerinin dəyişdirilməsinin səbəbləri

8.4.3 Həssaslıqlar

Tədqiq edilmiş LTMQİC-larda demoqrafiya və boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə hissəsi (CQBKG KG 0-34) ilə bağlı həssaslıqlar aşağıdakı kimidir:

- Ölkəyə daxil olan miqrasiyaya həssaslıq - ailələrin, demək olar ki, 90 %-i mövcud icmalarda 21 ildən artıqdır yaşayır və əhalinin demoqrafik göstəricisi sabit şəkildə artmışdır. LTMQİC-larda dini və etnik rəngarəngliyin az olması ilə əlaqədar ölkəyə daxil olan miqrantlarla və yaşayış düşərgələrində olan xarici işçilərlə dini və etnik məsələlərlə bağlı həssaslıq

- LTMQİc-larda aztəminatlı ev təsərrüfatlarının olması və onların sosial- iqtisadi dəyişikliklərin təsirinə qalmasının daha böyük riski: təsərrüfatların 44 %-i özlərini "çox kasıb" və yetərli ərzaq almağa imkanları olmayan kimi göstərmişdir. Bu qrup üçün boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə hissəsinin (CQBKG KG 0-34) təsir riski daha yüksəkdir və hər hansı gəlir mənbəyinin və yaşayış tərzinin itirilməsi bu qrupa mənfi təsir edəcək
- Aztəminatlı qruplar yaşayış binalarının daha pis vəziyyətdə olması, səhiyyə qayğısının daha keyfiyyətsiz olması və əsas gəlir mənbəyinin təqaüdlər olması ilə əlaqədar ümumi ictimaiyyət/LTMQİc ilə müqayisədə boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə hissəsinin (CQBKG KG 0-34) təsirinə daha çox məruz qalacaq.

8.5 Sağlamlıq

8.5.1 LTMQİc səviyyəsi: Sağlamlıq göstəriciləri

2012-ci ilin fevral ayından başlayaraq BP şirkəti tərəfindən təyin olunan müstəqil podratçı ERA şirkətinin nümayəndələri CQBKG Layihəsi üçün statistik məlumatları təmin etmək məqsədilə layihənin təsirinə məruz qalan bütün icmalarda olmuşlar. Sorğu üç ayrıca yaş qrupunu əhatə edirdi və sorğuya səhiyyə ilə bağlı suallar daxil idi.

Layihənin təsirinə məruz qalan insanların və həssas insanların təqribən 25%-i və ümumi ictimai sorğuda iştirak edən respondentlərin demək olar ki, 20%-i tibbi yardım üçün sorğu tarixindən əvvəlki həftə müraciət etmişdi. Sorğu iştirakçılarının ən yüksək faizi ümumi ictimaiyyət, aztəminatlı insanlar və layihənin təsirinə məruz qalan insanların müvafiq olaraq 34,9 %-i, 31,4 %-i və 37,7 %-i olmaqla, keçən ay ərzində tibbi yardım üçün müraciət etmişdi. Bütün dövrlər ərzində qruplar arasında tibbi məsləhətdən/yardımdan istifadə eyni olmuşdu.

Qulaq, boğaz, burun xəstəlikləri (o cümlədən qrip və soyuqdəymə) hər üç qrup arasında ən çox yayılan xəstəlik kimi göstərilmişdir. Bütün qruplar arasında məlumat verilən ikinci ən geniş yayılan xəstəlik ürək-damar xəstəlikləri ilə əlaqədar olmuşdur. Layihənin təsirinə məruz qalan insanlar ümumi ictimaiyyət üzvləri ilə müqayisədə bu xəstəlik barədə iki dəfə çox məlumat vermişlər. Bronxial xəstəliklər layihənin təsirinə məruz qalan insanlar arasında ikinci yerdə olsa da, əhali və həssas insanların rəyinə görə, mədə-bağırsaq xəstəliyi ən geniş yayılan üçüncü xəstəlik olmuşdur. Layihənin təsirinə məruz qalan insanlar tərəfindən xərçəngin müalicəsi barədə məlumat verilməyib, lakin əhali və həssas insanlardan bir neçəsi bu barədə məlumat vermişdir.

Cədvəl 8-2: Son İldə Tibbi Yardım Tələb Edən Ən Geniş Yayılan Xəstəliklər

Xəstəlik	Əhali	Həssas İnsanlar	LTMQİn
Qulaq, boğaz, burun infeksiyası(o cümlədən qrip və soyuqdəymə)	29,87%	42,51%	37,07%
Ürək-damar xəstəlikləri(o cümlədən ürək xəstəliyi)	8,90%	13,04%	19,83%
Mədə-bağırsaq xəstəlikləri	6,57%	6,28%	3,45%
Fiziki travmalar(məs, bədən üzvlərində sınıqlar)	3,07%	4,35%	1,72%
Bronxial xəstəliklər (pnevmaniya, bronxit və s.)	2,54%	0,48%	5,17%
Görmə ilə bağlı xəstəliklər (məs, katarakta)	2,54%	3,38%	0,00%
Xərçəng	0,42%	0,97%	0,00%

Xəstəlik	Əhali	Həssas İnsanlar	LTMQİn
Əsəb	2,12%	2,42%	0,00%
Şəkər	2,65%	4,35%	0,86%
Revmatizm	0,95%	1,45%	0,86%
Əlillik	0,11%	0,97%	0,00%
Böyrək xəstəlikləri	0,85%	0,97%	0,01%
Qan təzyiqi	2,01%	0,97%	0,01%
Brüselləyoz	0,32%	0,00%	0,86%
Aşağı qan təzyiqi	0,21%	0,00%	0,86%
Onurğa sütunu ağrıları	0,21%	0,97%	0,86%
Allergiya	0,42%	0,00%	0,00%
Ginekologiya	1,17%	0,48%	1,72%
Yırtıq	0,42%	0,00%	0,00%
Başda yenitörəmələr, maye	0,21%	0,48%	0,00%
Döş qəfəsi xəstəlikləri	0,21%	0,00%	0,00%
İflic	0,21%	0,00%	0,86%
Öd kisəsi xəstəlikləri	0,53%	0,00%	0,86%
Bunlardan heç biri	29,24%	11,59%	12,93%

Mənbə: ERA (2012)

8.5.1.1 Ev təsərrüfatı üzrə sorğuda əldə olunmuş səhiyyə göstəricilərinin yekun xülasəsi

- Sorğu iştirakçılarının əksəriyyəti son dəfə keçən ay xəstəliyə görə nəqliyyat vasitəsi ilə
- gələrək tibbi yardım üçün xəstəxanaya müraciət etmişdir
- Aztəminatlı insanlar, layihənin təsirinə məruz qalan insanlardan və ya cəmiyyət üzvlərindən daha uzun yola vaxt sərf etmələri barədə məlumat vermişdir.
- Bütün sorğu iştirakçılarının 25-30 %-i əvvəlki həftə qızdırma keçirdikləri barədə məlumat vermişdir; layihənin təsirinə məruz qalan insanların əksəriyyəti müalicə üçün ilk tibbi yardım stansiyasına, əksər aztəminatlı insanlar və cəmiyyət üzvləri isə apteklərə müraciət etmişdir
- Sorğu iştirakçılarının təxminən 30 %-i əvvəlki həftə öskürəyi özlərinin müalicə etdiyi barədə məlumat vermişdir

- Sorğu iştirakçılarının 10 %-dən azı keçən həftə ishal keçirdikləri barədə məlumat vermişdir; aztəminatlı insanların və ictimaiyyət üzvləri əksəriyyəti özləri müalicə olunmuşdur
- Qulaq, boğaz və burun infeksiyalarının əvvəlki ildə sorğu keçirilən bütün ərazidə ən geniş yayılan xəstəlik olduğu bildirilmişdir
- Əksər sorğu iştirakçıları bildirmişdir ki, dərman preparatlarını asan əldə etmək mümkün olmayıb, lakin son beş il ərzində onların əldə edilməsi təkmilləşdirilmişdir
- Əksər sorğu iştirakçıları son beş il ərzində ailələrinin ümumi sağlamlığında və ya tibbi təchizatdan istifadə imkanında heç bir fərq olmadığını bildirmişdir
- Bütün sorğu iştirakçılarının demək olar ki, 100 %-i vərəm haqda məlumatı var; hər üç kateqoriyadan olan sorğu iştirakçıları arasında yoluxmanın, əsasən, “öskürmə və ya asqırma zamanı hava ilə” olması göstərilmişdir
- Sorğu iştirakçılarının əksəriyyəti ailə üzvünün vərəm olması faktının gizli saxlanılmasını istəmədiyini və müalicə aldıqdan sonra evdə ailə üzvlərinə yayğı göstərmək istədiyini bildiriblər
- Əksər sorğu iştirakçıları qan təzyiqinin altı aydan da az müddət əvvəl həkim və ya tibb bacısı tərəfindən yoxlanıldığını bildirib
- Aztəminatlı insanların və layihənin təsirinə məruz qalan insanların təxminən 20 %-i onlara infarkt və ya infarkt miokarda diaqnozu qoyulduğunu bildirib
- Sorğu iştirakçılarının əksəriyyəti şəkər adlanan xəstəlik barədə eşitdiklərini bildirib, lakin bu xəstəliyin diaqnozu onlara qoyulmayıb; bu diaqnoz qoyulan insanların əksəriyyəti aztəminatlı insanlar arasında olub
- Bütün sorğu iştirakçılarının yarısından çoxu bildirib ki, onların ailəsində kimsə siqaret çəkib və ya tütündən istifadə edib, 60 %-dən çoxu bu məhsullardan istifadənin son 30 gün ərzində onların evlərində baş vermədiyini bildirib
- Layihənin təsirinə məruz qalan insanların təxminən 40 %-i onların ailələrində kiminsə bu yaxınlarda spirtli içkidən istifadə etdiyini bildirmişdir, lakin bütün sorğu iştirakçılarının böyük əksəriyyətinin rəyinə görə, onların ailələrində hazırda heç kim spirtli içki içmir.

8.5.2 Xəstəliklər

Azərbaycanda çox dərmana müqavimət göstərən vərəmlə xəstələnmə əmsalı ÜST-nin Avropa Regionunda ən yüksək göstəricilər arasındadır.

İlV/QİÇS, quş qripi, vərəm və malyariya kimi yeni və təkrar baş qaldıran yoluxucu xəstəliklər Azərbaycanda nəzərəcarpacaq dərəcədədir. Bu ölkə, inkişaf etməkdə olan, eləcə də inkişaf etmiş ölkələr üçün səciyyəvi olan xəstəliklərin ikiqat ağırlığını daşıyır; Azərbaycanda yoluxucu və qeyri-yoluxucu xəstəliklər xeyli çoxdur.

İnfeksiya daşıyıcıları ilə əlaqədar xəstəliklər (malyariya, leyşmanioz, taun və tulyaremiya) Azərbaycanda endemikdir. Keçmiş Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Azərbaycanın Taun Əleyhinə sistemi maliyyə çatışmazlığı üzündən İDƏX-in epidemioloji monitorinqini xeyli azaltmışdır.

Əhalinin yalnız kiçik bir faizinin evlərində kran suyu var (5 %-dən az). Onların 45 faizi suyu içməyə yararlı hala gətirmək üçün tədbirlər gördüyünü bildirib, 100 %-ə yaxını isə suyu qaynadır.

Əksər yerlərdə heç bir kanalizasiya sistemi yoxdur, bununla da kanalizasiya və tullantıların kənarlaşdırılması mühüm problemdir. Əhalinin böyük əksəriyyəti tullantıların birbaşa açıq drenaj və ya kanala drenaj olunan mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya sisteminə qoşulmayıb (93%).

Respondentlərin əksəriyyəti odundan və ya digər yanacaq üzvi materiallardan qida hazırlanma mənbəyi kimi istifadə etmədiyini bildirsələr də, əsasən dəkənd zonalarında 25 %-i bundan istifadə edir.

Bütün respondentlərin 50-60 %-i siqaret çəkir və ya tütündən istifadə edir , bütün respondentlərin təxminən üçdə biri isə deyib ki, sorğu tarixindən əvvəlki son 7 gündə onların evində siqaret çəkilib.

Layihənin təsirinə məruz qalan icmalarda qulaq, boğaz və burun infeksiyaları (o cümlədən grip və soyuqdəymə) əhali arasında ən geniş yayılmış xəstəliklər olub, sorğu iştirakçıları sorğu tarixindən əvvəlki ay ərzində bu xəstəliklərə qarşı tibbi yardım tələb etdiklərini bildiriblər və tənəffüs yollarının xəstəlikləri ilkin vəziyyətdə ən çox yayılmış xəstəlik olmuşdur.

Əhali arasında keçirilən sorğu iştirakçılarının əksəriyyəti bildirib ki, dərman vasitələrini asan əldə etmərlər və bütün ərazilərdə respondentlərin əksəriyyəti bildirib ki, dərman vasitələrini əldə etmək mümkün olmayıb, aztəminatlı şəxslərin əksəriyyəti qeyd edib ki, son beş il ərzində dərman vasitələrini əldə etmək daha da çətinləşib.

8.6 Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ və torpaqdan istifadə

Bu bölmədə Hazırkı ƏMSSTQ Əlavəsində əhatə edilmiş boru kəməri seksiyası üçün torpaqdan istifadə və torpaqların növləri təsvir olunur. O, aerofotoşəkillərin və mövcud ikinci dərəcəli məlumatların kameral (masa-arkası) tədqiqatına, habelə 2013-cü ilin iyun ayında marşrut boyunca keçirilmiş baxışa əsaslanır.

8.6.1 *Boru kəmərinin kəsişdiyi torpaqlara dair icmal*

CQBKG KG 0 və 34 (CQBKG KG 23 - 57) arasındakı ərazidə nəzərdə tutulan CQBKG boru kəməri ya mövcud BTC/CQBK dəhlizinin bilavasitə yanında (onun sağ tərəfində, ümumilikdə mövcud dəhlizin şimalına doğru) və ya BTC/CQBK və QİBK dəhlizlərinin yaxınlığında (maksimum bir neçə yüz metr məsafədə) yerləşir. Aşağıdakı paraqraflarda CQBKG marşrutunun dörd zonası boyunca coğrafi şərait, torpaq sahibliyi və torpaqdan istifadə ilə bağlı vəziyyət ümumi şəkildə təsvir edilib:

1. KG0 - KG 2.5 (əlavə boru kəməri seksiyasının birləşmə nöqtəsi, ərsinləmə stansiyası və KG0 sahəsində başlanma nöqtəsinin yeni yeri daxil olmaqla): CQBKG boru kəməri birləşmə nöqtəsindən başlayır və onun dəhlizi mövcud CQBK boru kəmərinə yaxındır. Torpaqlar ümumilikdə düzən və quraqdır və həmin ərazidə kənd təsərrüfatı fəaliyyətləri həyata keçirilmir. Nadir hallarda bu ərazinin qonşuluqdakı heyvandarlıq təsərrüfatlarına aid qoyun sürüləri saxlayan yerli sakinlər tərəfindən qışlaq kimi istifadə edildiyi görünür. CQBKG dəhlizinin şimal istiqamətində təxminən 625m məsafədə böyük ferma mövcuddur (Qoltuq qəsəbəsi kimi tanınır). Marşrut boyunca qərbə doğru nisbətən daha təpəlik ərazilər mövcuddur.
2. KG 2.5 - KG 6: marşrut mövcud BTC/CQBK dəhlizindən uzaqlaşır və təpəlik relyefə malik ərazidə yerləşən təpə boyunca davam edir. Bu ərazidə torpaqdan kənd təsərrüfatı məqsədilə istifadə edilmir, torpaq kövrəkdir və eroziyaya qarşı həssasdır və çox güman ki, əvvəlki əraziyə oxşar qaydada az intensivliklə otlaq kimi istifadə olunur. KG 4.5 sahəsində CQBKG marşrutu BTC/CQBK dəhlizinə qoşulur.
3. KG6 - KG19: CQBKG marşrutu BTC/CQBK dəhlizinə yaxın yerləşir. Bu ərazi dəhlizlə kəsişən suvarma kanallarına və drenaj xətlərinə malik kənd təsərrüfatı məqsədilə istifadə edilən düzən sahədir. KG17 sahəsində marşrut ən yaxınlıqdakı evdən təxminən 600m məsafədə cənub istiqamətində Rəncbər qəsəbəsinə doğru istiqamətlənir. Torpaq sahələri nisbətən iridir (100 hektar orta ölçülü torpaq sahəsi marşrutla kəsişir) və xəndəklər yaxud kanallar vasitəsilə yaxşı ayrılıb. Bəçirilən məhsulların sırasına pambıq, buğda və yem bitkiləri daxildir. Az sayda ağac mövcuddur. Bu ərazi KG 19 sahəsində Pirsaat kanalı kəsişməsi ilə sona çatır. Bir sıra iribuynuzlu yaxud xırdabuynuzlu heyvanlar sürüləri mövcuddur, lakin, digər ərazilərdəkinin əksinə olaraq, bunlar köçəri deyil və muzdlu çobanlardan istifadə edən dövlət müəssisələrindən fərqli olaraq yerli fermerlərə aiddir.

4. KG19 - KG 34: CQBKG marşrutu BTC/CQBK dəhlizinə yaxın yerləşir. O, potensial olaraq qış mövsümündə qoyun və keçir sürüləri üçün müvəqqəti otlaq ərazilər kimi istifadə olunan yarımquraq (yarımsəhra) torpaqlarla kəşisir.

8.6.2 Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ

Hazırkı ƏMSSTQ Əlavəsinin hazırlanması zamanı tam kadastr məlumatları əldə edilə bilmədi. Ona görə də, aşağıdakı məlumatlar 2003-2004-cü illərdə BTC/CQBK üzrə torpaqların əldə edilməsi kampaniyası ərzində torpaqlar üzərindəki mülkiyyət hüququ ilə bağlı müşahidə edilmiş vəziyyətə əsaslanır və qismən köhnəlmiş ola bilər.¹ Təsirə məruz qalan ərazidə torpaq sahələri üzərindəki mülkiyyət hüququ üç rejimdə təsnif olunur:

- Adətən dövlət yaxud özəl maldarlıq müəssisələrinə aid sürülər üçün qeyri-rəsmi olaraq qışlaq kimi istifadə olunan səhralıq zonalaradakı dövlət torpaqları (yəni, zona 1, 2 və 4, yaxud KG0 – KG5 və əlavə olaraq KG19 – KG34)
- 2000-ci illərin ortalarında bələdiyyəyə aid olan və sonradan ümumilikdə özəlləşdirilmiş (yəni, icarə hüquqları mülkiyyət hüquqlarına çevrilib) və əvvəlki torpaq istifadəçilərinə verilmiş (yəni zona 3, yaxud KG6 – KG19) kənd təsərrüfatı sahələrindəki şəxsi torpaq sahələri
- Özəlləşdirmə prosesi tamamlanmamış və istifadəçilərin ya bələdiyyə orqanından rəsmi şəkildə, ya da sənədsiz şifahi razılaşma əsasında icarə götürdüyü bələdiyyə torpaqlarının qalan hissəsi (potensial olaraq zona 3 yaxud KG6 – KG19).

8.6.3 Torpaqlardan istifadə və torpaqlar üzərindəki mülkiyyət hüququ ilə bağlı həssaslıqlar

Əsas həssaslıqlar aşağıdakılardır:

- Müvəqqəti otlaq kimi istifadə olunan yarım-səhra tipli torpaqlar (zona 1, 2 və 4):
  - o Sürülərin su hövzələrinə və otlaq ərazilərə çıxışı - tikinti işlərinin müvəqqəti olaraq buna maneə yarada bilər
  - o Birləşmə nöqtəsi və ərsinləmə stansiyası üçün kiçik torpaq sahəsinin daimi əldə olunması
- Suvarılan kənd təsərrüfatı torpaqları (zona 3):
  - o Tikinti müddətində təsirə məruz qalan fermerlər (istər torpaq sahiblər, istərsə də torpaq istifadəçiləri) üçün yaşayış (dolanış) vasitələrinin müvəqqəti itkisi.

Həssaslıqlar yüksək deyil, aşağı səviyyədə orta səviyyədə dəyişir, çünki hazırkı Əlavədə əhatə edilmiş boru kəməri sekiyasının keçdiyi bütün ərazilərdə həm kənd təsərrüfatı sahələrinə, həm də otlaq ərazilərinə təzyiq aşağı səviyyədə qalır. Torpaqların əksər hissəsi tikinti işlərindən sonra bərpa ediləcək (KG0 sahəsindəki kiçik daimi obyekt istisna olmaqla) və kənd təsərrüfatı məqsədilə istifadə edilməsi üçün əvvəlki sahiblərinə yaxud istifadəçilərinə geri qaytarılacaq. Təcrübə göstərir ki, müvafiq bərpa işlərindən sonra suvarılan kənd təsərrüfatı torpağının tam məhsuldarlığı adətən maksimum üç ildən sonra bərpa olur. Yarım-səhra tipli otlaq ərazilərin bərpası azca daha uzun müddət tələb edə bilər, lakin sonda təbii bitki örtüyü tikinti dəhlizində yenidən bərpa olacaq. Bu keçid dövründə bitki örtüyünün təkrar inkişafına təsir az olacaq, çünki mövcud otlaq əraziləri və mal-qaranın cari istifadə intensivliyi ilə müqayisədə tikinti dəhlizinin əhatə zonası məhduddur.

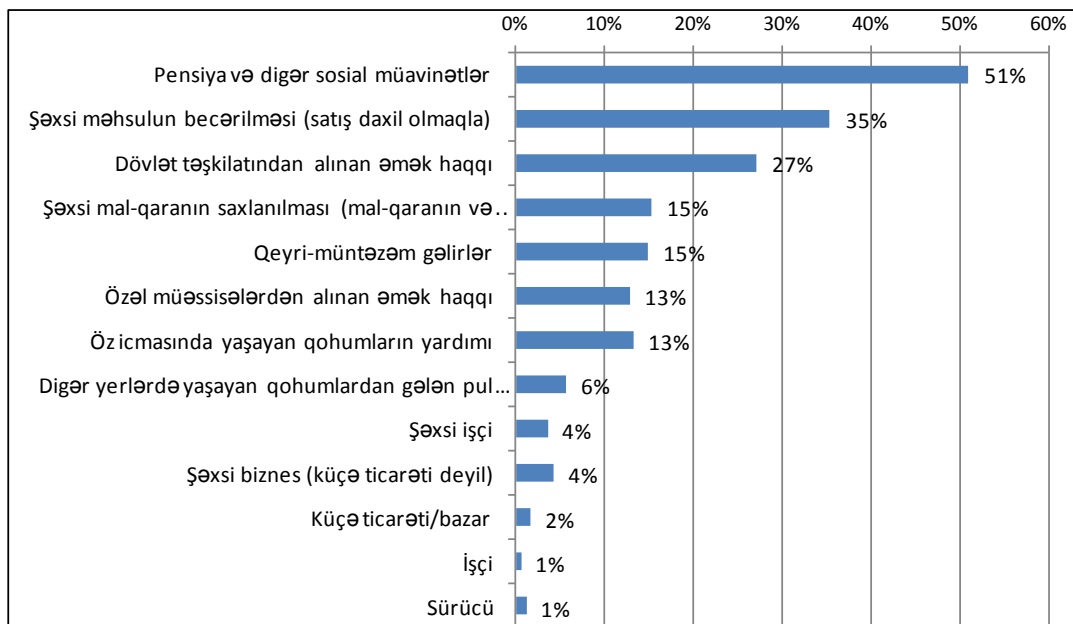
¹ Xüsusən də kənd təsərrüfatı torpaqlarının son vaxtlar özəlləşdirilməsi baxımından, belə ki, onların çoxu bələdiyyəyə aid idi və indi artıq əksəriyyəti şəxsi istifadədədir.

8.7 İqtisadiyyat

8.7.1 LTMQİC səviyyəsi – İqtisadiyyat

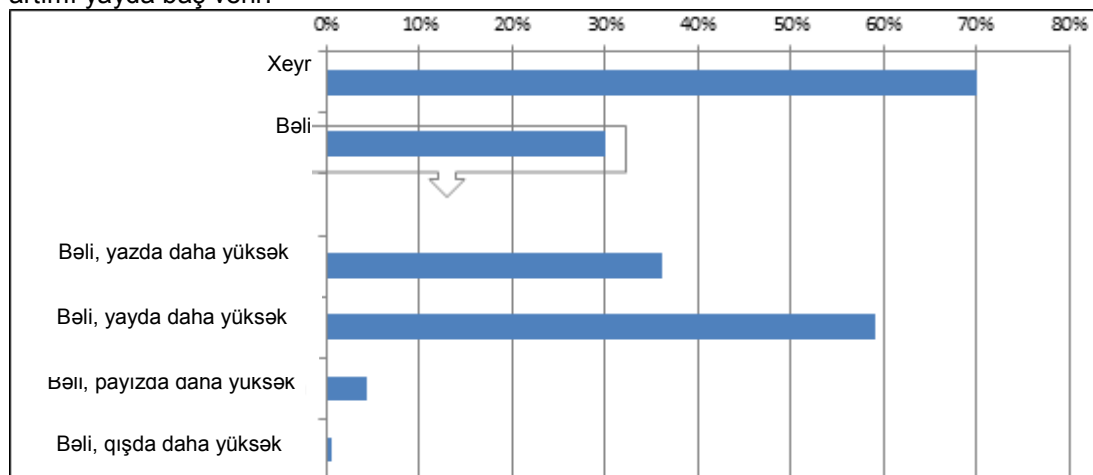
8.7.1.1 Gəlirlər və yoxsulluq

Ev təsərrüfatlarının 51%-nin əsas gəlir mənbəyi təqaüd və sosial müavinətlərdir. Ev təsərrüfatlarının 35%-nin dolanması əkinçilikdən asılıdır. Təsərrüfat gəlirlərinin digər mənbələrinə dövlətdən alınan maaş (27%), öz mal-qarasının bəslənməsi (təxminən 15%), qeyri-müntəzəm gəlirlər (15%) və özəl müəssisələrdən satışlar (təxminən 13%) daxildir (Şəkil 8-9).

Şəkil 8-9: Əsas gəlir mənbələri

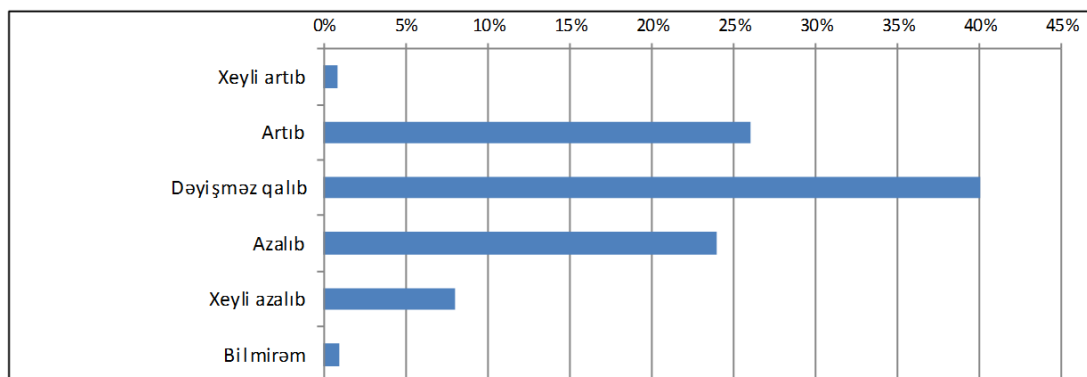
Şəkil 8-10 gəlirin mövsümi göstəriciləri əks etdirilir (Bəli = gəlir mövsümdən asılı olaraq dəyişir, Xeyr = dəyişmə yoxdur). Kənd təsərrüfatı istehsalından asılı olan ev təsərrüfatlarının təxminən 29%-nin gəliri mövsümi səciyyə daşıyır. Əksər təsərrüfatlar üçün gəlirin ən yüksək artımı yayda baş verir.

Şəkil 8-10: Gəlirin mövsümiliyi

Şəkil 8-11 son beş il ərzində gəlir məbləğində baş vermiş dəyişiklikləri göstərir. Ev təsərrüfatlarının orta aylıq gəliri 266 AZN-ə bərabər götürülür (2011-ci ildə respublika üzrə 363 AZN təşkil edən orta aylıq gəlirdən az). Son beş ildə ailələrin 27 %-nin gəliri artmışdır, təxminən 40% isə gəlirin son beş ildə dəyişmədiyini göstərir (Şəkil 8-11). Təsərrüfatların təxminən 3%-i son beş ildə gəlirlərinin aşağı düşdüyünü bildirir.

Demək olar ki, bütün ərazilərdə LTMQİc səviyyəsində gəlir bazarlardan istifadə imkanının, məhdud olmasının təsirinə məruz qalmamışdır, çünki. LTMQİc-lar magistral yola yaxın yerləşir.

Şəkil 8-11: Son beş ildə gəlirdə baş verən dəyişiklik

8.7.1.2 Ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti

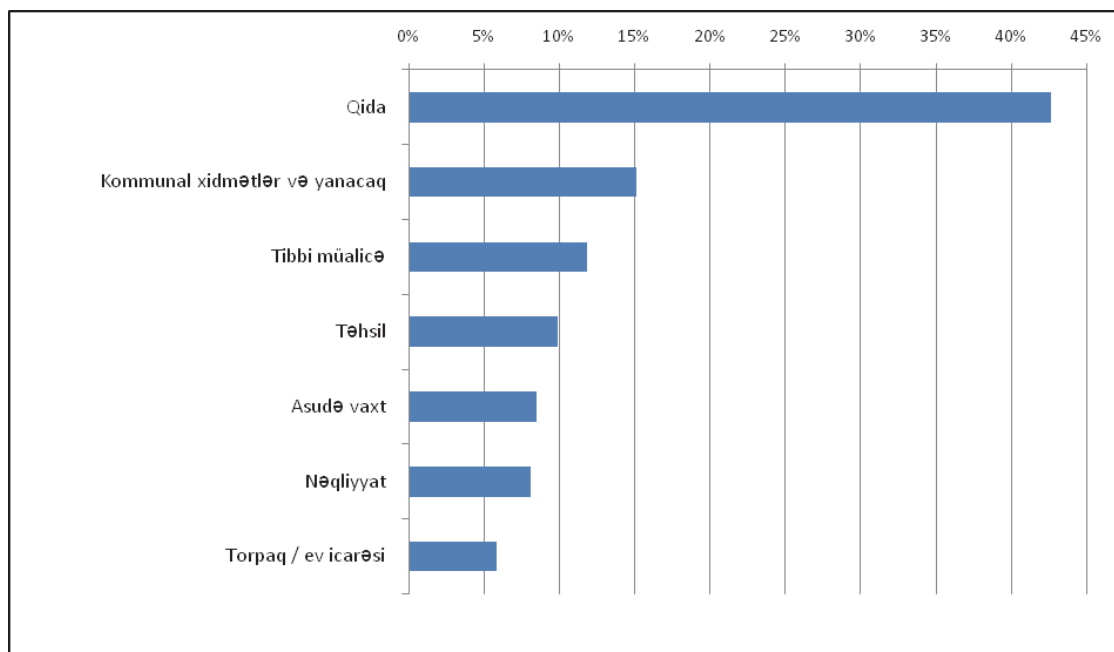
Bütün ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti Cədvəl 8-3-də göstərilmişdir. Bölmə 8.1-də isə sosial şəraiti ağır olan ev təsərrüfatların müqayisəsi ilə bağlı təfərrüatlar müzakirə edilmişdir. Bütün ev təsərrüfatları üzrə xülasə aşağıda göstərilmişdir. Otuz faiz qeyd edir ki, yetərli ərzaq almaq üçün kifayət qədər pulları yoxdur (və onlar borc almağa və ya ailələrinin/dostlarının dəstəyinə ehtiyac duyurlar). Təsərrüfatların otuz iki faizi ərzaq almaq üçün kifayət qədər pul olduğunu göstərir, lakin onlar paltar almağa çətinlik çəkir. Təsərrüfatların otuz üç faizinin ərzaq və paltar almaq üçün kifayət qədər pulu var, lakin onlar davamlı işlədilmiş malları ala bilmir.

Cədvəl 8-3: Ev təsərrüfatlarının iqtisadi vəziyyəti

Aşağıdakı Bəndlərdən Hansı Sizin Ailənizin Maliyyə Vəziyyətini Daha Yaxşı Əks Etdirir?	Ev Təsərrüfatları
Hətta ərzaq almaq üçün kifayət qədər pul yoxdur, biz ya borc almalı, ya da qohumlardan və ya dostlardan yardım almalıyıq	29.6%
Ərzaq üçün kifayət qədər pul var, lakin paltar almağa çətinlik çəkirik	31.5%
Qida və paltar üçün kifayət qədər pul var, lakin televizor və ya soyuducu kimi davamlı işlədilmiş əşyaları almaq imkanımız daxilində deyil.	32.7%
Vaxtaşırı olaraq davamlı işlədilmiş mallar ala bilirik, lakin daha bahalı əşyalar, məsələn, avtomobil, ev almaq, yaxud xaricə səfər imkanlarımız daxilində deyil.	5.8%

8.7.1.3 Xərclərin strukturu

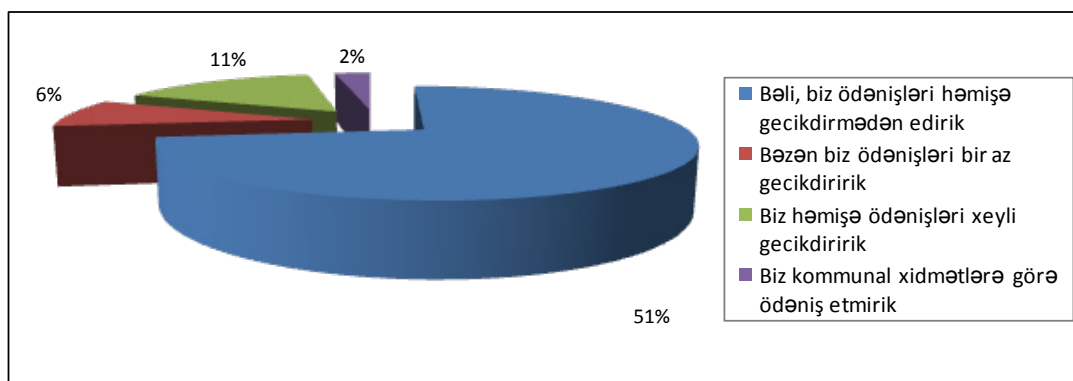
Şəkil 8-12 satınalma/ödəniş növünə görə LTMQİc xərclərini əks etdirir. Hesabatda Ev təsərrüfatları əldə etdikləri gəlirin 42 %-ni ərzağa ayırır; gəlirin 15 %-i isə kommunal xidmətlərin ödənməsinə və yanacağa sərf olunur; 12% tibbi müalicəyə xərclənir. Təhsil və istirahətə sərf edilən vəsait 10 %-dən aşağıdır. Ərzağa sərf edilən məbləğ ölkə üzrə orta səviyyedən aşağıdır, bunun səbəbi, yəqin ki, LTMQİc-ların, qismən də olsa, yardımçı kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmasıdır.

Şəkil 8-12: Xərclər

Şəkil 8-13 kommunal xərclərin ödənməsi, həmçinin təsərrüfatların bu xərcləri gecikdirmədən ödəyə bilib-bilmədikləri əks etdirilir.

Ev təsərrüfatlarının tədqiq edilməsinin nəticələrinə əsasən, onların 52%-i ödənişləri gecikmədən yerinə yetirdiklərini, 36% isə ödənişləri azacıq gecikmə ilə yerinə yetirdiklərini bildirmişlər. Təsərrüfatların yalnız çox kiçik faizi ictimai kommunal xidmətləri ödəmir.

Şəkil 8-13: Kommunal xidmət xərclərinin ödənilməsi

Cədvəl 8-4 istehlak məhsulları, biznesin inkişafı, tibbi müalicə, təhsil və ipoteka üçün istifadə edilmiş və geri ödənilməmiş borcları və ya kreditləri olan təsərrüfatların faizini göstərir.

Təsərrüfatların, demək olar ki, yarısının (44,8%) orta hesabla 1561 AZN təşkil edən ödənməmiş kreditləri var. Kreditlər, əsasən, məişət avadanlıqları (paltaryuyan maşın, qabyuyan maşın, soyuducu və s.) üçün verilir, çünki mağazaların əksəriyyəti bu malları məmnuniyyətlə kreditə satır və ancaq şəxsiyyət vəsiqəsi tələb edir. Bununla belə, kreditlərin yalnız 25 %-dən bir qədər çoxu işgüzar məqsədlərlə istifadə olunur. Biznes krediti almaq daha çətinidir: məsələn, biznes planının təqdim edilməsi kimi tələb olunan müəyyən şərtlər var. Kənd ərazilərində insanların bu prosedurlardan xəbəri olmaya bilər və onların biliyini

artırmaq, bununla da borclardan istifadə imkanını yaxşılaşdırmaq üçün tez-tez təlim aparılır (Cədvəl 8-4).

Cədvəl 8-4: Ev Təsərrüfatlarının Qaytarılmamış Borcları və ya Kreditləri

Kredit Üçün Səbəb	Ödənməmiş Məişət Borcları və ya Kreditlər
İstehlak krediti - Məişət texnikası / mebel / kommunal təminat / ev təmiri	44,8%
İşgüzar kredit - kənd-təsərrüfatı işləri: avtomobil və işçilərin icarəsi/suvarma sistemə birləşmə/istixananın genişlənməsi/zərərvericilərə qarşı dərmanların alınması/mal- qaranın alınması	27,4%
Tibbi müalicə	9%
Təhsil krediti	2,8%
İpoteka krediti/evlərin təmiri	12,8%
Digər	12,8%
Heç bir səbəb göstərilməyib	2,3%
Borcu olan və ya kredit götürmüş təsərrüfatların cəmi sayı	45,5%
Kreditin orta məbləği	1561 AZN

8.7.2 Həssaslıqlar

Tədqiq edilmiş LTMQİC-larda boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə hissəsinin (CQBK KG 0-34) iqtisadi amilləri ilə bağlı həssaslıqları aşağıdakılardır:

- Orta aylıq gəlir ölkə üzrə orta məbləğdən təxminən 26% aşağıdır
- Gəlirin kifayət olmaması ən nəzərəcarpacaq məişət problemidir. Buna görə də məşğulluq imkanlarına və Layihə ilə bağlı insanların həyat şəraitinə təsir edə biləcək hər hansı işlərə həssaslıq yüksəkdir
- Ev təsərrüfatlarının təxminən 30%-i son beş ildə gəlirlərinin aşağı düşdüyünü bildirir
- Biznes kreditlərindən istifadə çətin ərizəvermə prosesi və biliyin az olması ilə əlaqədar çətinlikdir
- Ev təsərrüfatlarının təxminən 40 %-i kənd təsərrüfatından əldə edilən gəlirdən asılıdır və onlar məhsuldarlığa təsir edəcək fəaliyyətlərə yüksək dərəcədə həssasdırlar.
- Son 10 ildə Azərbaycanda yoxsulluq əmsalı aşağı düşmüşdür. Lakin bu göstərici LTMQİC-lar arasında və kənd ərazilərində daha az nəzərə çarpır. Buna görə də LTMQİC daxilində iqtisadi amillərlə əlaqədar həssaslıq ölkə səviyyəsindən və ya şəhər səviyyəsindən yüksək olacaq.

8.8 Məşğulluq, bacarıqlar və yaşayış Vasitələri

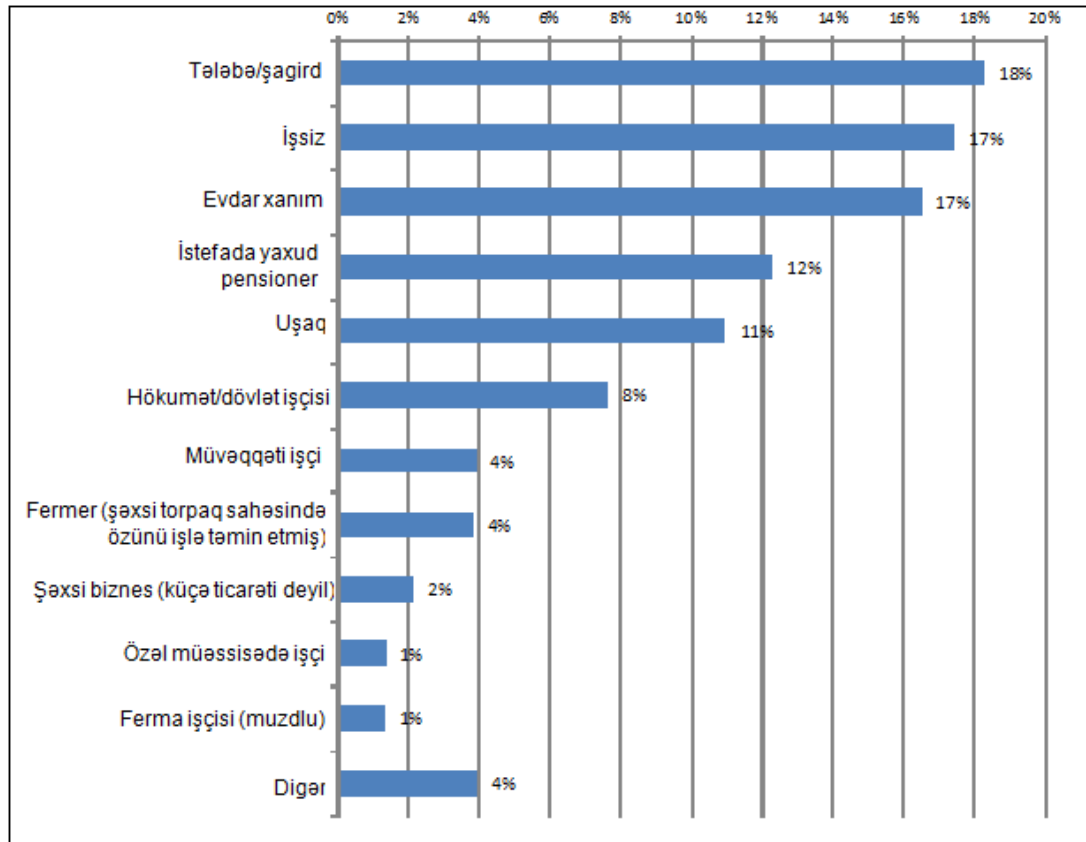
8.8.1 LTMQİC səviyyəsi – Məşğulluq

8.8.1.1 Məşğulluqla bağlı vəziyyət

İşsizlik səviyyəsi (17%) milli hesablamalarla (2011-ci ildə 5,4%) ilə müqayisədə nəzərəcarpacaq dərəcədə yüksəkdir. Kənd yerlərində iqtisadi fəal şəxslərin çoxu özəl kənd təsərrüfatı ilə məşğul olur və onlar maddi işə cəlb olunmamışlar. Belə şəxslərin əksəriyyəti özlərini işsiz hesab edirlər. İşləyən qadınlara (14%) nisbətən evdar qadınların sayı (17%) daha çoxdur (Şəkil 8-14). Təsərrüfatların ancaq kiçik faizi işgüzar fəaliyyətlə məşğuldur

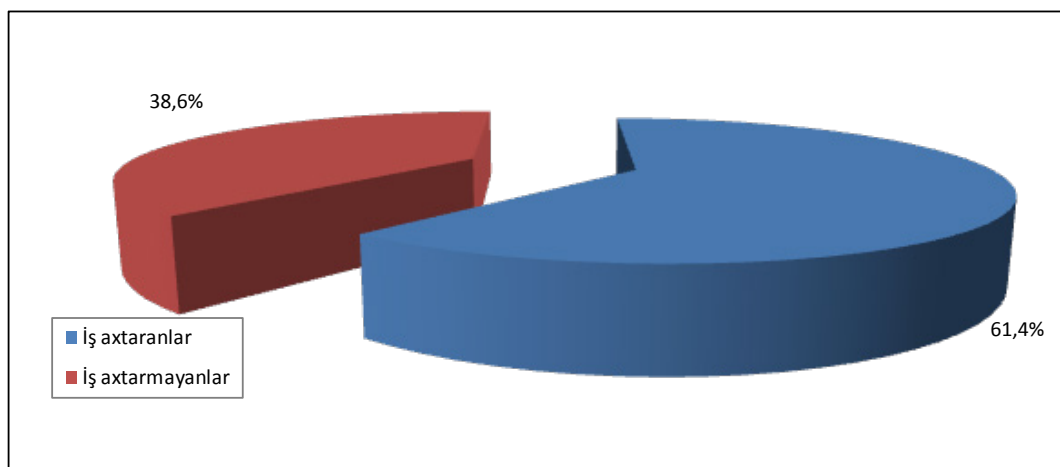

(əsasən, ailədən kənar məşğulluq deyil, ailə biznesidir). Ümumiyyətlə, yerli muzzdlu iş imkanları məhduddur və insanların əksəriyyəti kənd təsərrüfatı sektorunda işləyir.

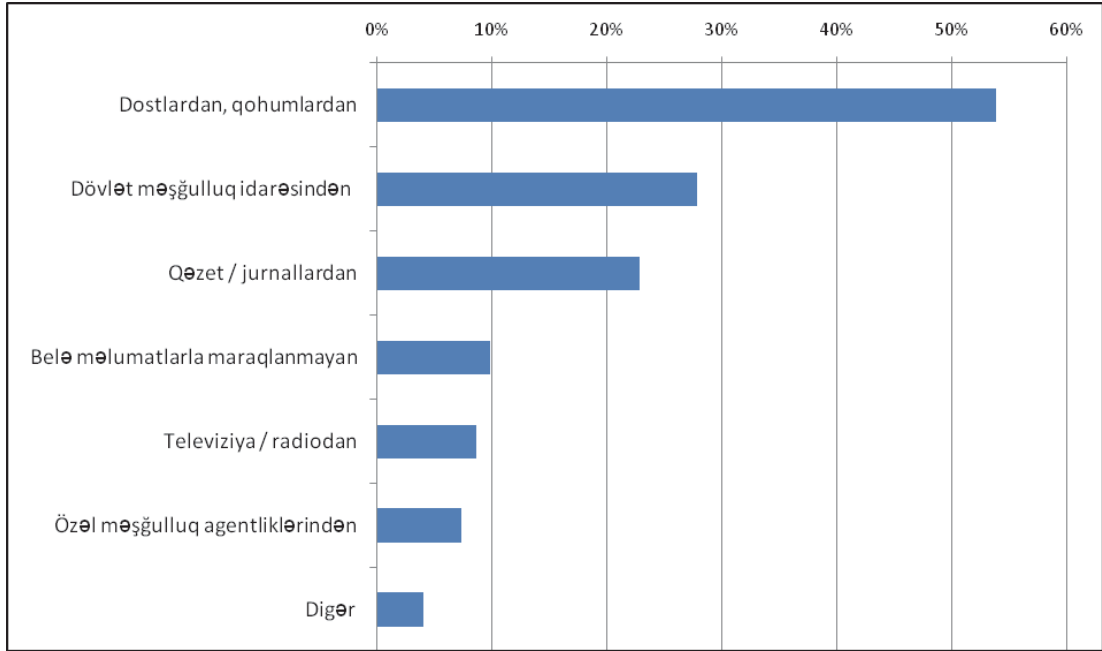

Şəkil 8-14: Məşğulluq vəziyyəti və məşğulluq sektoru

Şəkil 8-15 fəal şəkildə iş axtaran və axtarmayan respondentlərin faizini göstərir. Respondentlərin 61,4 %-i iş axtarır və şəxsi şəbəkələr vasitəsilə iş tapmağa çalışır; 38,6% respondent isə iş axtarmır. Boş iş yerləri üçün əsas məlumat mənbəyi dostlar və qohumlar vasitəsilə "ağızdan ağıza" yayılan məlumatdır. Digər məlumat mənbələri dövlət məşğulluq bürosu, qəzetlər/jurnallar, TV/radio və özəl işəgötürmə agentlikləridir (Şəkil 8-16).

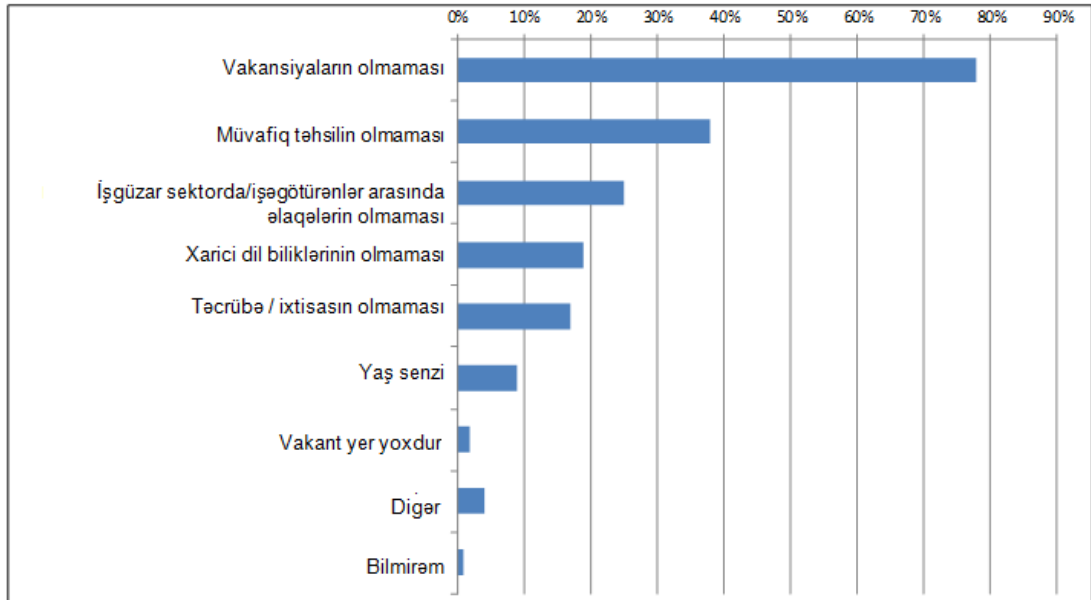
Şəkil 8-15: İş axtaran/iş axtarmayan işsizlərin sayı

Şəkil 8-16: İş axtaranlar üçün məlumat mənbələri

Şəkil 8-17 iş axtarışında rast gəlinən problemlər əks olunur. Respondentlərin 78%-i əsas problemi boş yerlərin olmaması ilə izah edir, 38%-i isə lazımı təhsilin olmamasının da iş axtaranlar üçün maneə yaratdığını qeyd edirlər.

Bütün şəxsi əlaqələr iş axtarılmasında ən təsirli məlumat mənbəyi kimi qəbul edilir və şəxsi əlaqələrin, o cümlədən iş sahibləri/menecerlərlə əlaqələrin olmamasının işə düzəlmənin qarşısını kəsən ən vacib sədlərdən biri kimi göstərilməsi təəccüblü deyil.

Şəkil 8-17: İş axtarışı ilə bağlı problemlər

8.8.2 Ölkə və Regional Səviyyədə – Yaşayış Vasitələri

8.8.2.1 Dolanışiq mənbəyi

Kənd təsərrüfatı Azərbaycanda kənd sakinlərinin əsas dolanışiq və gəlir mənbəyidir, ümumi məşğulluğun 40%-ini təşkil edir (Dünya Bankı, 2010). Kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan şəxslərin əksəriyyəti özəl sahibkardır və kəndlərdə yaşayır. Bununla belə, qeyri-təsərrüfat sektorlarında işçilərin əksəriyyəti muzzdlu işçilərdir. Neft sektorunun həyat tərzinə/məşğulluğa yardımı kənd təsərrüfatı ilə müqayisədə nəzərəcarpacaq deyil.

Əkinçilik hələ də heyvandarlıqla müqayisədə daha yüksək təsərrüfat səmərəsi verir, lakin son illərdə bu sahələrinin səmərəliliyi arasında fərq azalmaqdadır. Bu meylin davam edəcəyini müəyyən etmək hələ çox tezdir (Cədvəl 8-5). Özəl sahibkarlar, ailə ferma və təsərrüfatları, əsasən, əkinçilik (52,6%), qalan 47,4% isə heyvandarlıq vasitəsilə kənd təsərrüfatının inkişafına öz töhfəsini verir (2011-ci il məlumatı). 2005-2011-ci illərdə əkinçilik və heyvandarlıq sahələrinin səviyyələrində nəzərəcarpacaq dəyişikliklər olmamışdır.

Cədvəl 8-5: Kənd Təsərrüfatı Məhsullarının Strukturu (Qiymətlər Üzrə: Faizlər)

	2005*	2007*	2008*	2009	2010	2011
Bütün iqtisadi kateqoriyalar (%)						
Əkinçilik	53.6	59.2	59.5	55.3	51.6	51.7
Maldarlıq	46.4	40.8	40.5	44.7	48.4	48.3
Kənd təsərrüfatı müəssisələri (%)						
Əkinçilik	20.2	19.4	22.0	30.7	31.2	34.8
Maldarlıq	79.8	80.6	78.0	69.3	68.8	65.2
Özəl sahibkarlar, ailə ferma və təsərrüfatları (%)						
Əkinçilik	54.9	60.9	61.6	56.9	52.6	52.6
Maldarlıq	45.1	39.1	38.4	43.1	47.4	47.4

* 2005-2008 üçün məlumat ev təsərrüfatlarının tədqiqi materialları əsasında hazırlanmışdır və dəqiqdir. Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

2011-ci ildə kənd təsərrüfatı torpaqları, demək olar ki, 4,8 milyon hektar təşkil edərək, əsasən, otlaqlardan, ikinci növbədə isə becərilən sahələrdən ibarət olmuşdur. Cəmi 415,000 hektar əkilməmiş torpaq vardır. Torpaqların təxminən 60 %-i özəlləşdirilmişdir (Cədvəl 8-6).

Cədvəl 8-6: Əmlak Növləri Üzrə Kənd Təsərrüfatı Torpaqları (1 yanvar 2011, Min Hektar)

Torpağın növü	Bütün iqtisadi kateqoriyalar	Dövlət mülkiyyəti	Bələdiyyə mülkiyyəti	Şəxsi mülkiyyət
Əkin sahələri	1842.7	318.2	101.9	1401.3
Biçənəklər	117.5	22.1	3.2	83.5
Örüşlər	2537.7	1382.6	1008.4	8.4
Çoxillik örüşlər	227.4	55.6	5.2	150.3
Herik torpaqlar	41.5	11.8	3.3	19.5

Torpağın növü	Bütün iqtisadi kateqoriyalar	Dövlət mülkiyyəti	Bələdiyyə mülkiyyəti	Şəxsi mülkiyyət
Cəmi	4766.8	1790.3	1122.0	1663.0

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

8.8.3 LTMQİc səviyyəsi – Yaşayış vasitələri

8.8.3.1 Heyvandarlıq təsərrüfatı

Quşçuluq və maldarlıq heyvandarlıq təsərrüfatının ən geniş yayılmış formasıdır, ev təsərrüfatlarının 30 %-i orta hesabla 3 inək; demək olar ki, 10%-l qoyun (sürünün sayı orta hesabla 17 baş olmaqla); və 65 %-i orta hesabla 12 ev quşu saxlayır (Cədvəl 8-7)

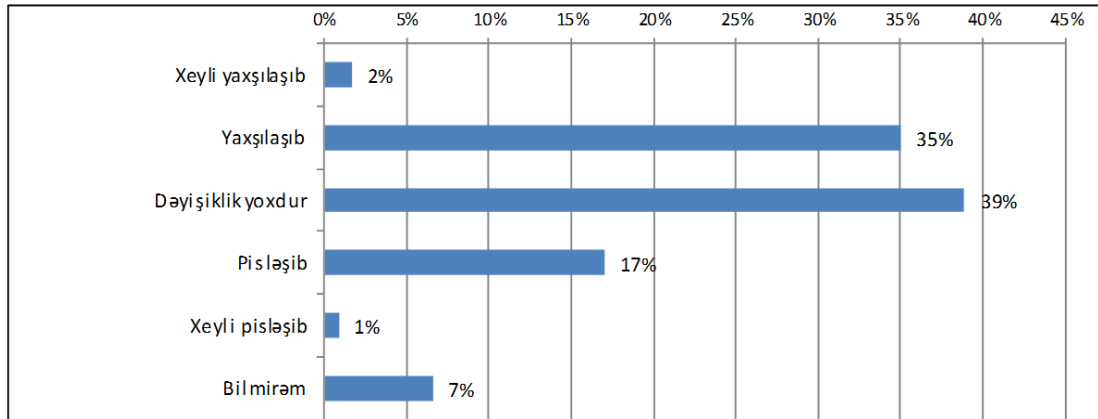
Cədvəl 8-7: Heyvandarlıq

	Sahibarlıq	Orta say
İnək	31.2%	3
Qoyun	9.3%	17
Keçi	1.3%	5
At	1.7%	1
Ulaq	1.2%	2
Ev qu. lar; (toyuq, qaz, ördək)	65.1%	13
Arı	0.5%	7 (pətək)

8.8.3.2 İqtisadi, təsərrüfat və sosial sahələr üzrə ümumi vəziyyət

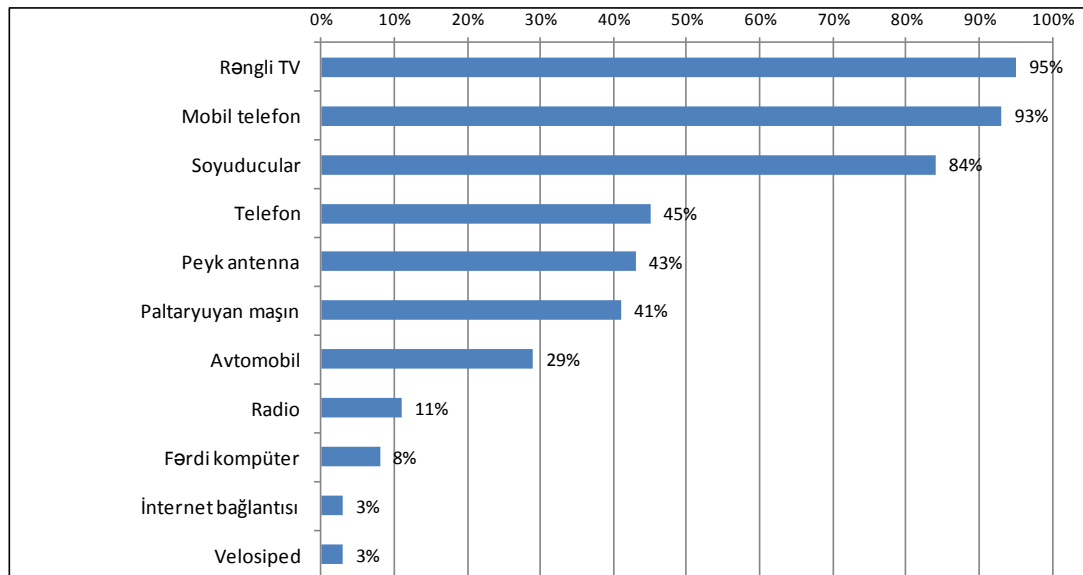
Şəkil 8-18 LTMQİc-ların ümumi iqtisadi şəraitlərinin LTMQİc-ların yaşayış vəziyyətini qiymətləndirərkən əsas amillərdən biri olduğunu göstərir. Ev təsərrüfatları arasında yaşadığı ərazidə ümumi iqtisadi şərait son beş ildə, əsasən, yaxşılaşdığını hiss etmişlərin sayı (36%) şəraitin pisləşdiyini hesab edənlərdən (18%) iki dəfə çoxdur. Bu müsbət meyl bu müddət ərzində baş vermiş regional iqtisadi inkişaf və dövlətin Azərbaycanda Regionların İnkişafı Proqramının^{2 5} qəbul edilməsi ilə əlaqədardır. Ev təsərrüfatlarının 39 faizi iqtisadi şəraitlərinin dəyişmədiyini qeyd edir (Şəkil 8-32). Ümumiyyətlə, bu hesabdan əksər təsərrüfatlar üçün vəziyyət ya stabildir, ya da yaxşılaşır. Ümumilikdə əksər ev təsərrüfatlarında vəziyyət ya sabitdir, ya da yaxşılaşır.

^{2 5} Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı" qəbul olunub. Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyi, 2012: <http://www.economy.gov.az/eng/>

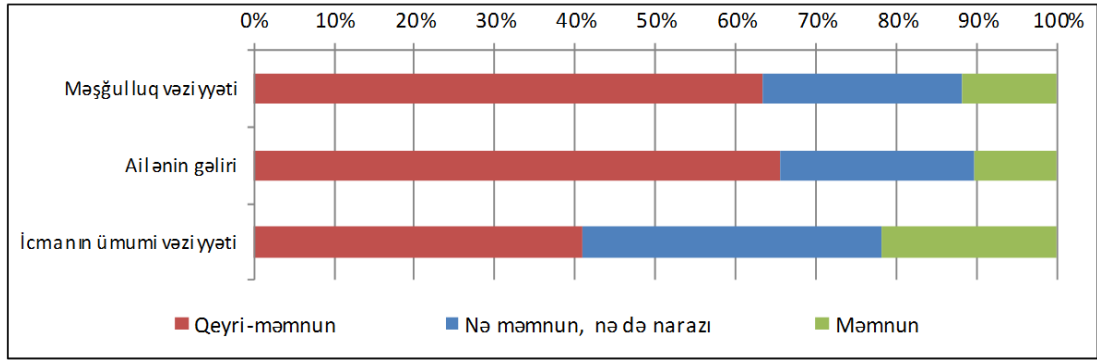
Şəkil 8-18: İqtisadi vəziyyətdə dəyişiklik (ötən beş il ərzində)

Şəkil 8-19 LTMQİC-da məişət mallarına sahibliyin dolanışıq vəziyyətini qiymətləndirmədə əsas amillərdən biri olduğunu göstərir. Ev təsərrüfatlarının əksəriyyətində rəngli televizor (95%), mobil telefon (93%) və soyuducu (84%) vardır; digər müxtəlif cihazlar ev təsərrüfatlarının nəzərəcarpacaq dərəcədə az qismində vardır (məsələn, ancaq 41 %-nin paltaryuyan maşını var) və 29% ev təsərrüfatında avtomobil vardır.

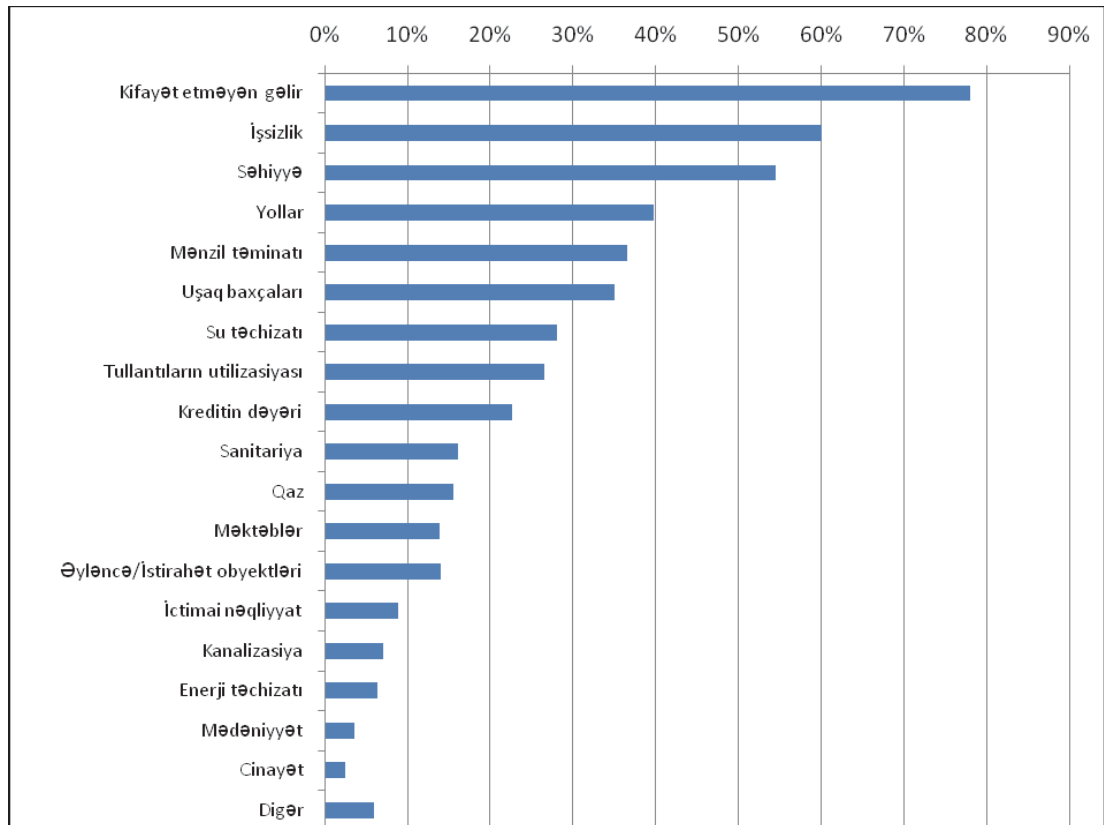
Şəkil 8-19: Məişət mallarına sahiblik dərəcəsi

Şəkil 8-20 ev təsərrüfatlarının məşğulluq statusu, gəlir və icmanın vəziyyəti ilə bağlı məmnuniyyət səviyyəsini göstərir. Təsərrüfatların 40 %-ə yaxınının öz iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdığını hesab etməsinə baxmayaraq, 60 %-dən artıq təsərrüfatlar öz məşğulluq statusundan və əldə etdikləri gəlirlərdən narazıdır və təsərrüfatların təxminən 40 %-i icmada olan vəziyyətlərdən narazıdır.

Şəkil 8-20: Məşğulluq status, gəlir və icmanın vəziyyəti ilə bağlı məmnuniyyət səviyyəsi

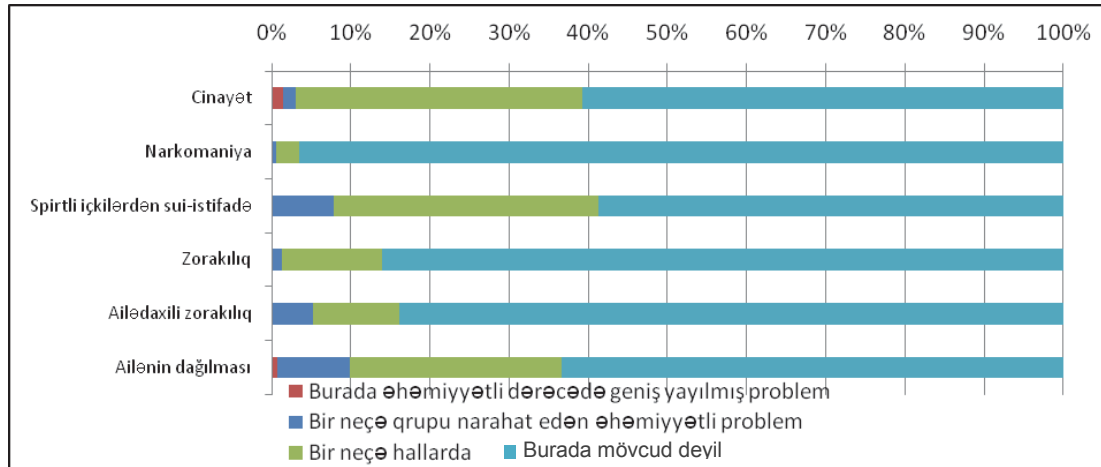
Şəkil 8-21 ev təsərrüfatı ilə bağlı vacib məsələlər əks etdirilir. Ev təsərrüfatlarının 78 faizi göstərir ki, onlar üçün əsas problem gəlirlərinin kifayət olmadığıdır. İşsizlik də həmçinin 60% ailə təsərrüfatını narahat edən əsas problemdir. Digər məişət problemlərinə səhiyyə, yol, ev, uşaqlara qayğı, su təchizatı və tullantıların kənarlaşdırılması daxildir. Enerji təchizatını, cinayət və mədəniyyəti respondentlərin ancaq kiçik faizi məişət problemi hesab edir.

Şəkil 8-21: Ev təsərrüfatlarının əsas problemləri

Şəkil 8-22 LTMQİc-larda mövcud olan sosial problemlər göstərilir. Təsərrüfatların ancaq çox kiçik faizi (təxminən 2% cinayət üçün) cinayət və ailələrin dağılmasını nəzərəcərpacaq və geniş yayılmış problem kimi qeyd edir. Ev təsərrüfatlarının əksəriyyəti narkotiklərdən sui-istifadə və ailədə zorakılıq kimi sosial problemlərin mövcud olmadığını bildirmişdir. Bununla belə, təsərrüfatların 10 %-i spirtli içkilərdən sui-istifadəni və ailədə zorakılıq/ailə dağılmasını ancaq müəyyən "qruplar" arasında mövcud olan problem hesab edir. Əksər ev təsərrüfatları

çox nadir hallarda cinayət, narkotiklərdən sui-istifadə, zorakılıq, spirtli içkilərdən sui-istifadə, ailədə zorakılıq və ailələrin dağılması hallarının baş verdiyini qeyd edir.

Şəkil 8-22: Sosial problemlər

8.8.4 Həssaslıqlar

Boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə hissəsi (CQBKG KG 0-34) ilə əlaqədar məşğulluq və yaşayış şərtləri ilə bağlı həssaslıqlar aşağıdakılardır:

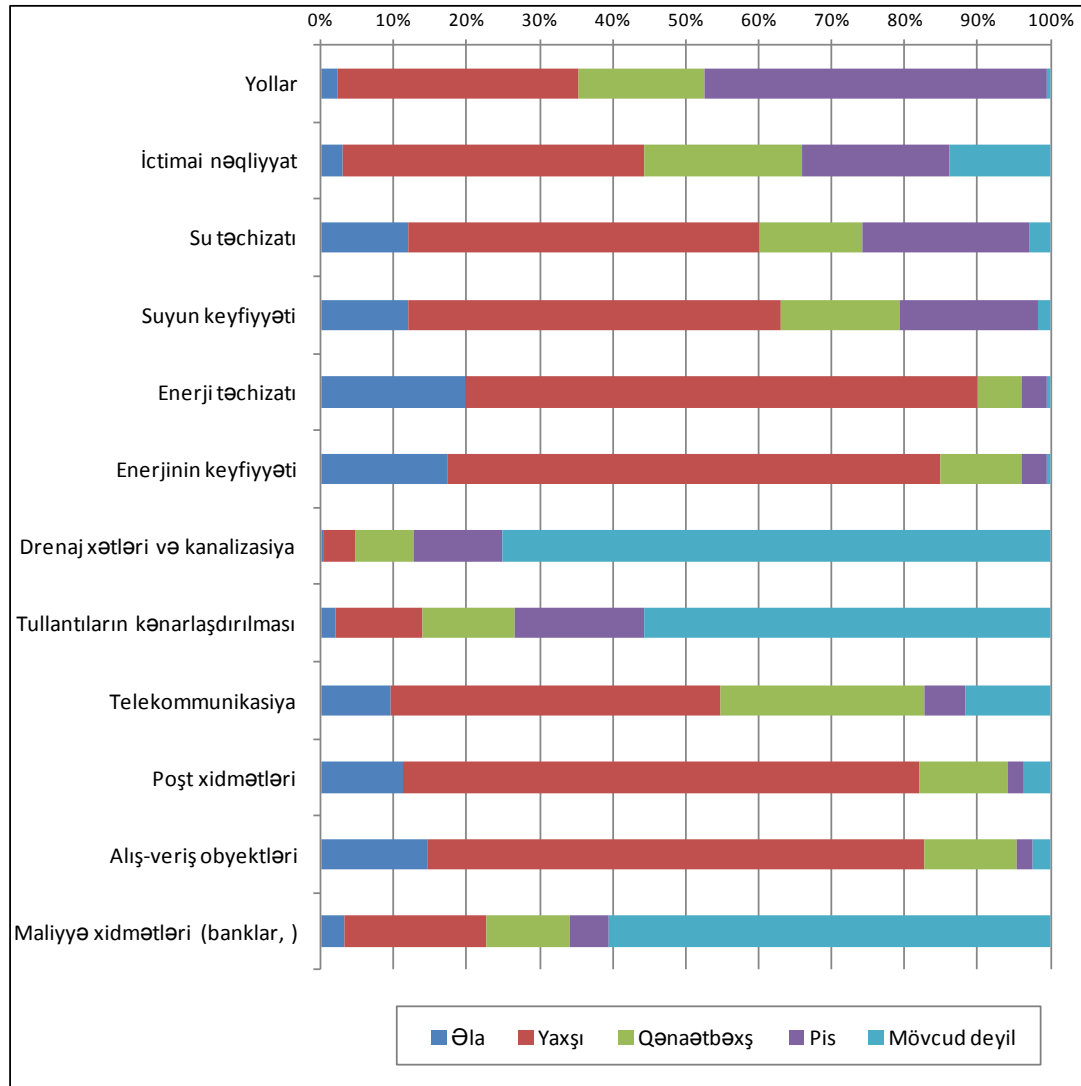
- İşsizlik səviyyəsi milli orta səviyyədən yüksəkdir işsizlik mühüm məişət problemi kimi təsnif edilmişdir. Ona görə də Məşğulluq imkanları və Layihə ilə bağlı insanların yaşayışına təsir edən hər hansı fəaliyyətlər yüksək həssaslıq kəsb edəcək. Hər hansı müvəqqəti məşğulluqdan sonra da vəsaitlərə qənaəətə və sonradan gəlirin itirilməsinə həssaslıq yaranacaq
- Yerli muzzdlu iş imkanları məhduddur və insanlar kənd təsərrüfatı sektorunda çalışırlar. Buna görə də, kənd təsərrüfatı işçiləri onların kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmasına mane olacaq hər hansı təsirlərə həssas olacaqlar
- LTMQİC üzvlərinin iş tapa bilməməsinin əsas səbəblərindən birinin də onların təhsilinin, səriştə və bacarıqlarının çatışmazlığı olduğu müəyyən edilmişdir. Lazımi peşəkar və yarım-peşəkar işçi qüvvəsinin çatışmaması məşğulluq səviyyəsinin gözlənilən səviyyədən az olmasına səbəb ola bilər
- Məşğulluğun vəziyyəti ilə bağlı narazılıq (icmaların 60 %-dən çoxu narazıdır), ehtimal ki, insanlarda məşğulluq və yaşayış şəraitinin yaxşılaşması ilə bağlı yüksək gözləntilər yaradacaq.

8.9 İnfrastruktur və xidmətlər

8.9.1 LTMQİC səviyyəsi – İnfrastruktur və Xidmətlər

8.9.1.1 İnfrastrukturun vəziyyəti/keyfiyyəti

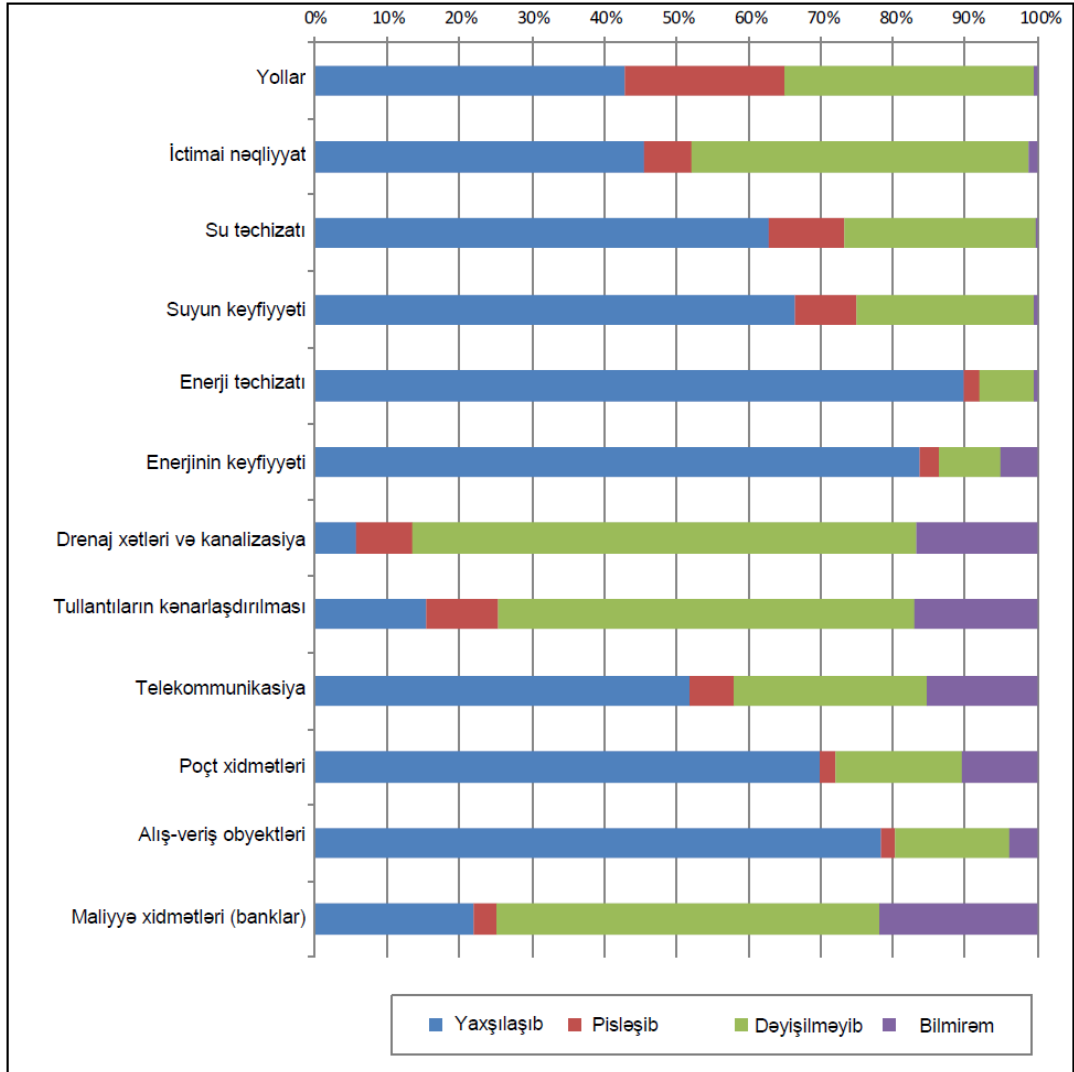
Ailələrin təxminən 60-70%-i qeyd edirlər ki, onlar enerji təchizatının, alış-veriş obyektlərinin, poçt xidmətlərinin və yerli hökumət/inzibati xidmətlərinin yaxşı səviyyədə olduğunu hesab edirlər. Sorğuda iştirak edənlərin təxminən 40%-i ictimai nəqliyyatın nisbətən yaxşı olduğunu hesab edir və yalnız 20% qeyd edirlər ki, ictimai nəqliyyat aşağı səviyyədədir. Təxminən 73-85% qeyd edir ki, kanalizasiya və axıntı sularının atılması üçün qurğular ya aşağı səviyyədədir, ya da mövcud deyildir (Şəkil 8-23).

Şəkil 8-23: İnfrastrukturun vəziyyəti

Şəkil 8-24 infrastrukturun vəziyyətinin dəyişməsinə göstərir. Sorğuda iştirak edənlərin əksəriyyəti qeyd edirlər ki, axıntı sularının axıdılması sistemi və kanalizasiya /drenaj obyektləri istisna olmaqla, ictimai infrastrukturun keyfiyyəti son bir neçə il ərzində yaxşılaşmışdır. Enerji təchizatı, alış-veriş obyektləri və poçt xidmətləri daha çox yaxşılaşmışdır (Şəkil 8-24). Kommunal xidmətlərin və infrastrukturun yaxşılaşdırılmasına hökumətin regionlara ayırdığı vəsaitin artırılması sayəsində nail olunmuşdur.

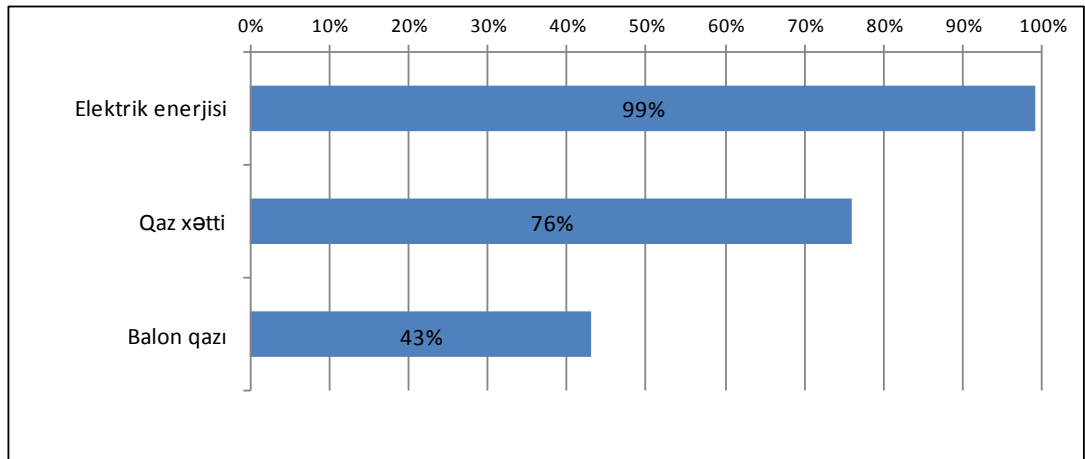

Şəkil 8-24: İnfrastrukturun vəziyyətinin dəyişməsi

8.9.1.2 Elektrik enerjisi və qaz təchizatı

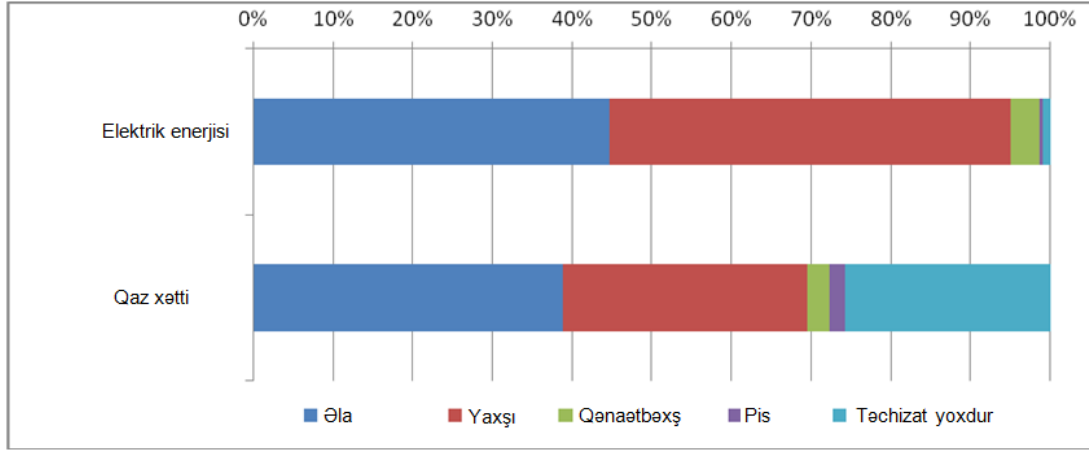
Ev təsərrüfatlarının əksəriyyəti elektrik enerji təchizatı (99%) və təbii qaz təchizatı (78%) ilə təmin olunmuşdur. Ailələrin 42 %-i isə qaz balonlarından istifadə edir (Şəkil 8-25).

Şəkil 8-25: Elektrik enerjisindən və qazdan istifadə imkanı

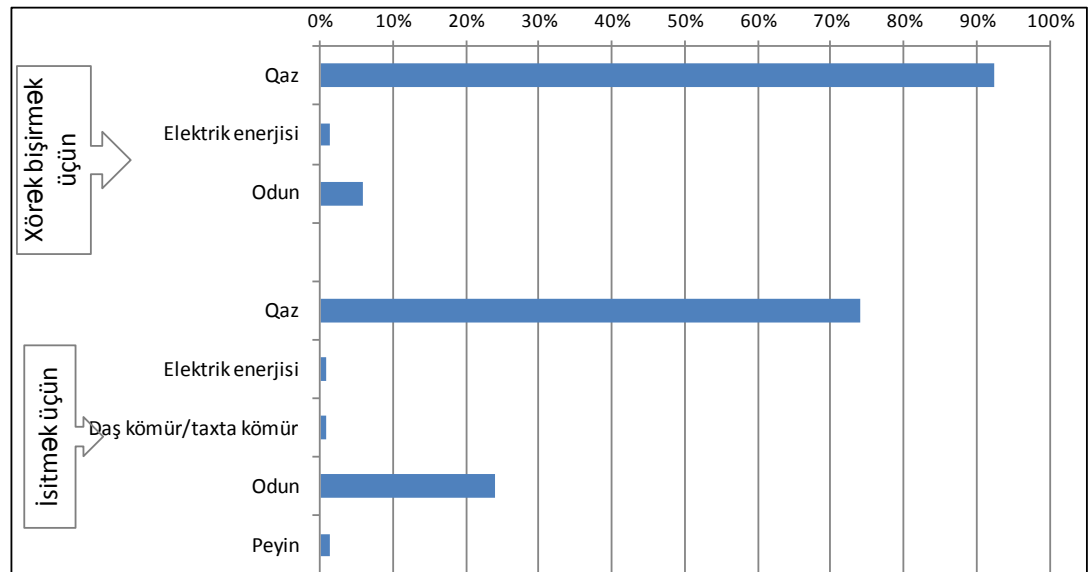
8.9.1.3 Qaz təchizatının keyfiyyəti

Şəkil 8-26 elektrik enerjisi və qaz təchizatının keyfiyyətini göstərir. Sorğuda iştirak edənlərin təqribən 80 %-i qeyd edirlər ki, qazın və elektrik enerjisi təchizatının keyfiyyəti ya 'yaxşıdır', ya da 'əladır'. Çox aşağı faiz qeyd edir ki, elektrik enerjisi təchizatı yetərsizdir.

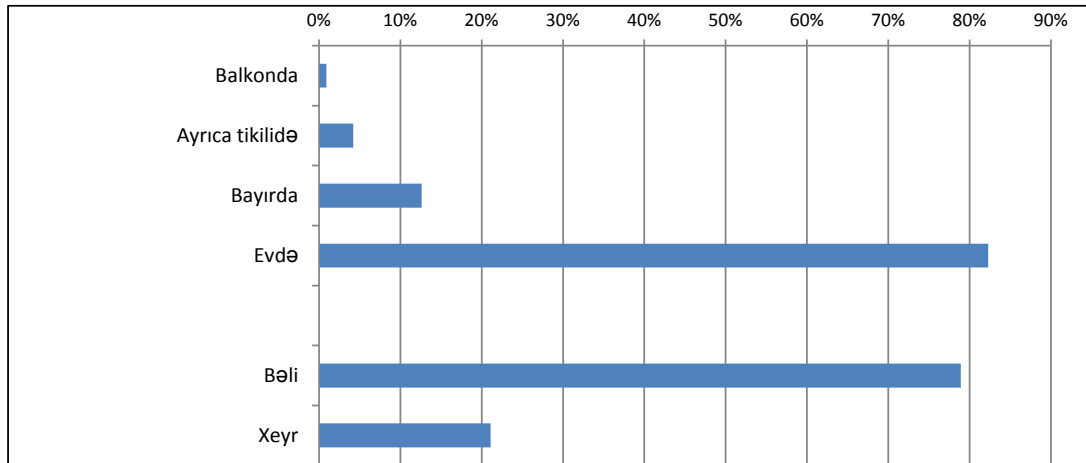
Şəkil 8-26: Elektrik enerjisinin və qaz təchizatının keyfiyyəti

Şəkil 8-27 yemək bişirmə və isitmə üçün enerji mənbələrini göstərir. Ailələrin təxminən 93%-i üçün qaz yemək bişirmək və 74%-i istilik məqsədilə əsas yanacaqdır. Ailələrin 10%-dən az hissəsi yemək bişirmək üçün odundan istifadə edir və təxminən 24% istilik üçün odundan istifadə edir.

Şəkil 8-27: Yemək bişirmə və isitmə üçün enerji mənbələri

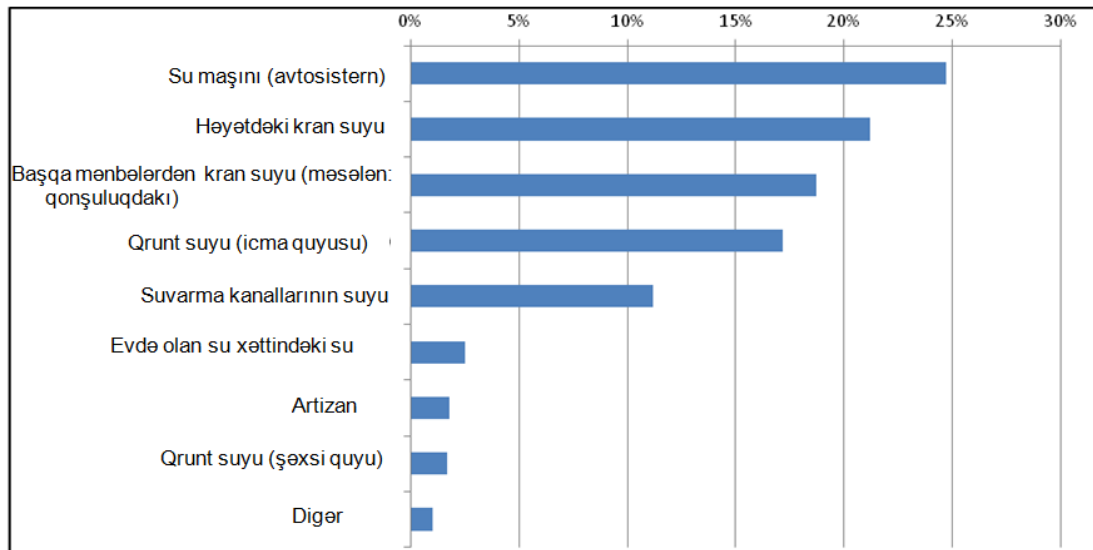
Şəkil 8-28 evdə yemək bişirmə yerinin və mətbəxin mövcudluğunu göstərir. Yemək, əsasən, evdə bişirilir və ailələrin təxminən 79%-nin yemək bişirmək üçün xüsusi otağı /mətbəxi malikdir.

Şəkil 8-28: Yemək Bişirmə Yeri və Evdə Mətbəxin Mövcudluğu

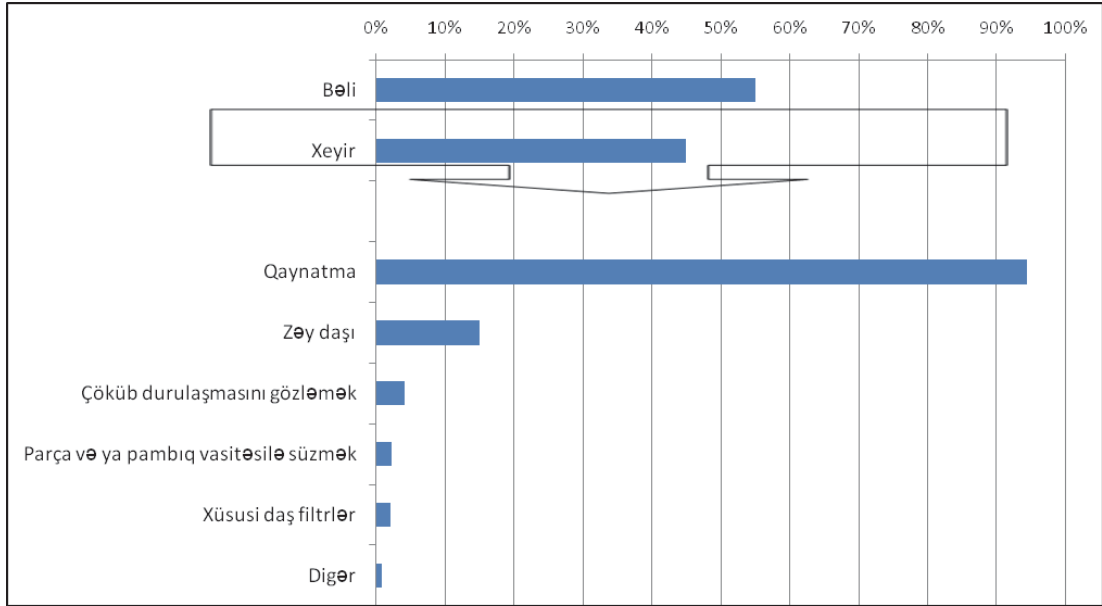
8.9.1.4 Su təchizatı

Əsas içməli su mənbələri su maşınlarıdır (ev təsərrüfatlarının təxminən 24 %-i), həyətdə kran suyu (ev təsərrüfatlarının təxminən 22 %-i), başqa mənbələrdən kran suyu (ev təsərrüfatlarının təxminən 18 %-i) və qunt suyu (ailələrin təxminən 16 %-i). Ailələrin təxminən 10 %-i içməli suyu suvarma kanallarından əldə edir (Şəkil 8-29).

Şəkil 8-29: Əsas içməli su mənbələri

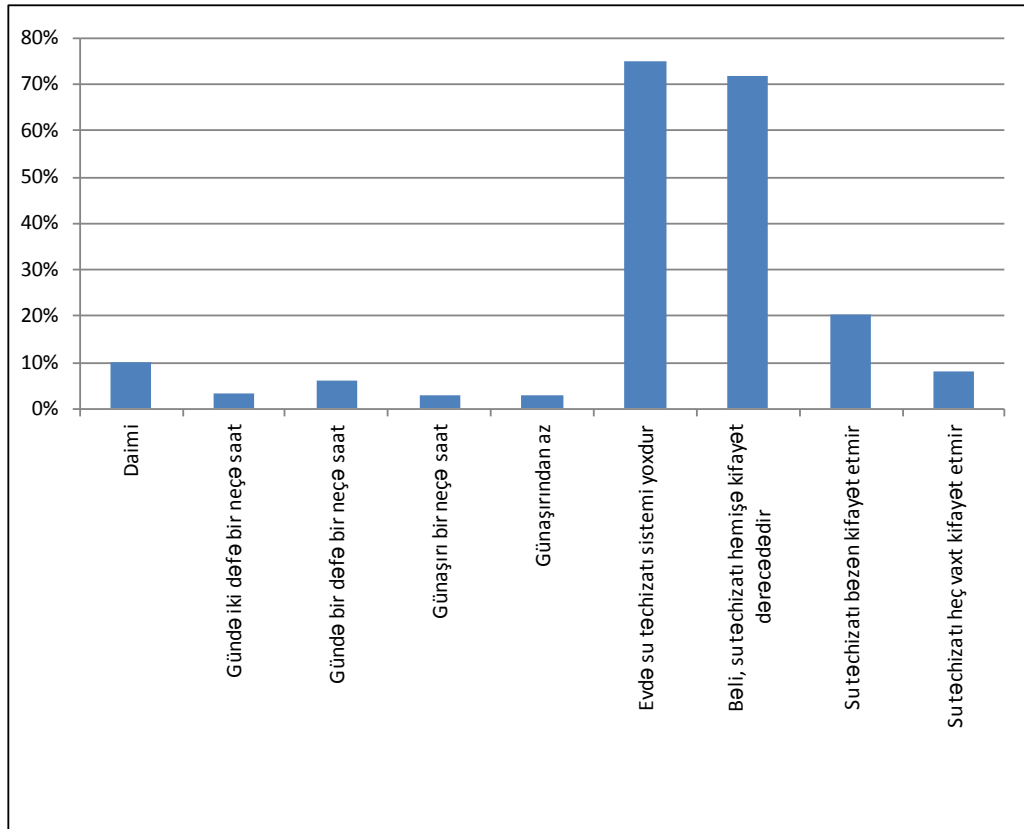
Şəkil 8-30 içmək məqsədilə suyu təmizləyən ailələrin faizini göstərir. Ev təsərrüfatlarının yarısından azı (45 %-i) suyu içməli etmək üçün təmizləyir. Ən geniş yayılmış təmizlənmə metodu suyun qaynadılmasıdır, eyni zamanda çox az ailə suyu alunitlə (təxminən 14%) və filtrasiya metodları ilə təmizləyir (daş və pambıqdan istifadə etməklə).

Şəkil 8-30: Suyun içmək məqsədilə istifadə edilməsi üçün təmizlənməsi

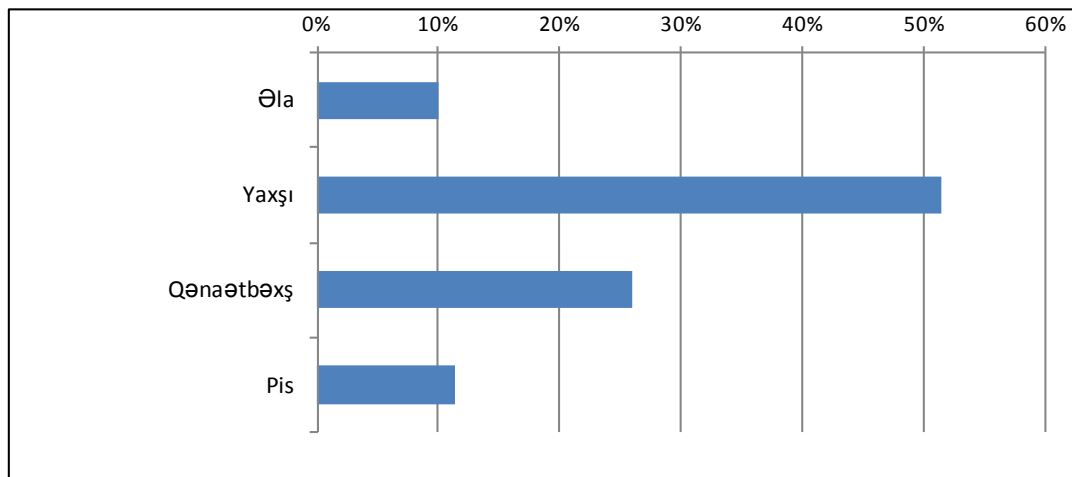
Su təchizatından istifadə imkanı və təchiz edilən suyun keyfiyyəti

Ev təsərrüfatlarının az faizi (təxminən 12%) evdə daimi su təchizatına malikdir, eyni zamanda evlərin təqribən 72 %-i boru xətti ilə su təchizatına malik deyil. Bu, əsasən, icmaların kənd tipli olması ilə bağlıdır və ərazilərdə su təchizatı infrastrukturu yetersizdir. Suyun həcminə gəldikdə isə ailələrin 70 %-i qeyd edir ki, su təchizatı yerəlidir (Şəkil 8-31).

Şəkil 8-31: Su təchizatının daimiliyi və həcmi

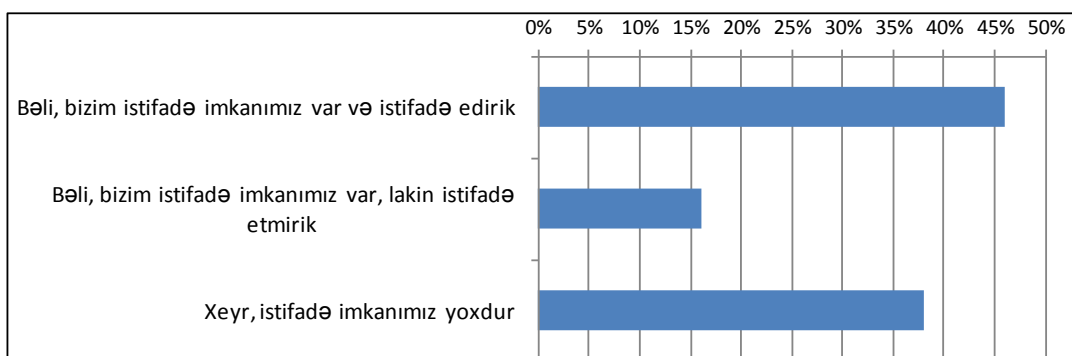
Şəkil 8-32 ailələrin qeyd etdiyi kimi suyun həcmi göstərir. Ev təsərrüfatlarının təxminən 78%-i qeyd edir ki, suyun keyfiyyəti ya 'yaxşıdır', ya da 'qənaətbəxşdir', ev təsərrüfatlarının təxminən 12 %-nin qənaətinə görə isə su təchizatının keyfiyyəti 'yetersizdir'.

Şəkil 8-32: Suyun keyfiyyəti

8.9.1.5 Suvarma/sənaye suyundan istifadə

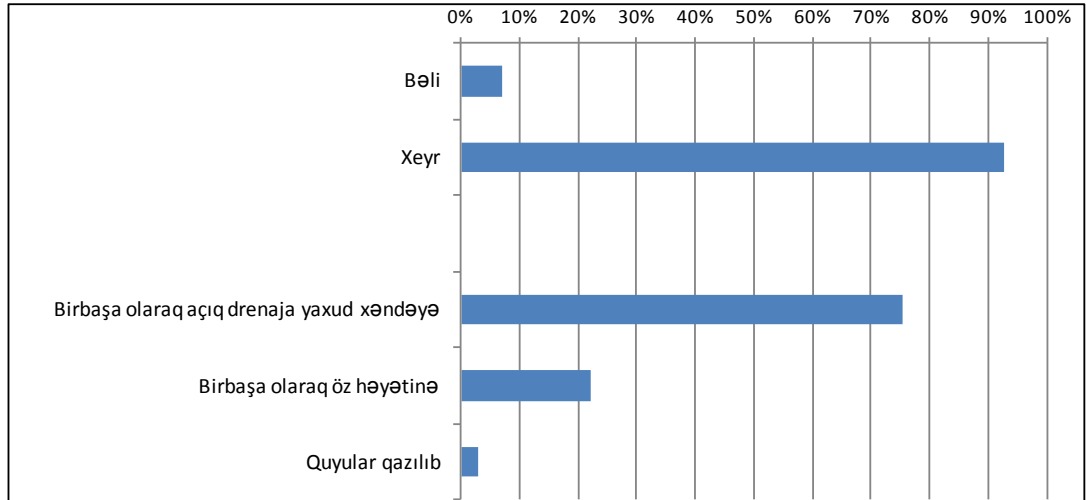
Ev təsərrüfatlarının təxminən qırx beş faizi suvarma sistemlərindən istifadə imkanına malikdir və istifadə edə bilər. Ailələrin təxminən 16 %-i suvarma sistemlərindən istifadə imkanına malikdirlər, ancaq istifadə etmir. Qalan ev təsərrüfatları (təxminən 39%) suvarma sistemindən istifadə imkanına malik deyil (Şəkil 8-33).

Şəkil 8-33: Suvarma sistemlərindən istifadə imkanı/istifadəsi

8.9.1.6 Kanalizasiya və tullantıların kənarlaşdırılması

Ailələrin təxminən 93 %-i mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya sistemində birbaşa qoşulmayıblar və tullantı birbaşa açıq kanallara və ya drenaja atılır. Ailələrin 22 faizi, həmçinin, qeyd edir ki, tullantıları birbaşa həyətlərinə atırlar (Şəkil 8-34).

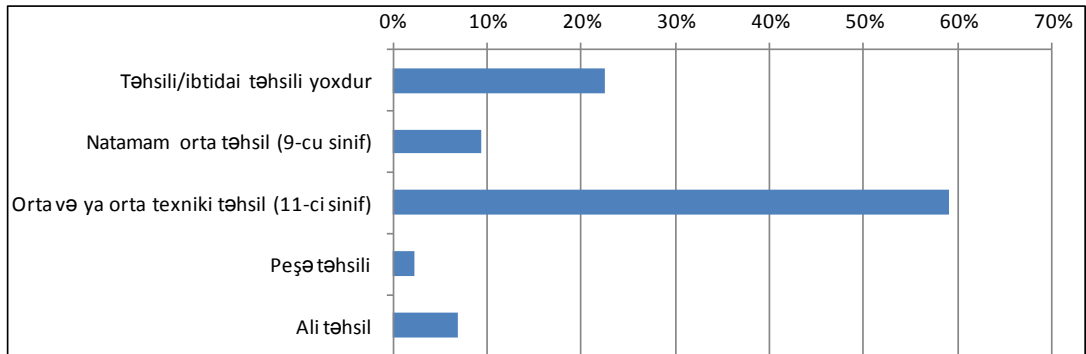

Şəkil 8-34: Kanalizasiya və çirkli məişət sularının kənarlaşdırılması

8.9.2 Təhsil

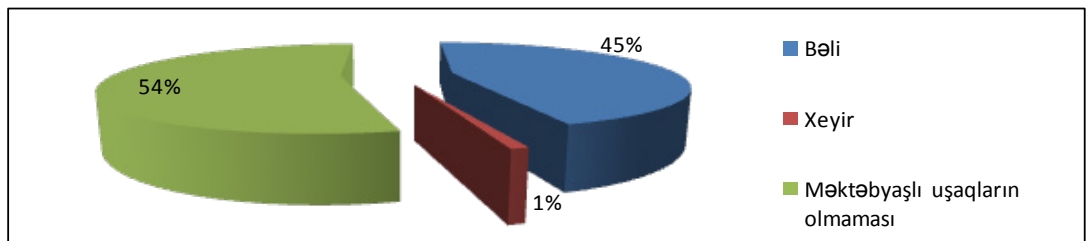
8.9.2.1 LTMQİc səviyyəsi – təhsil təminatı və təhsil müəssisələrindən istifadə imkanı

Sorguda iştirak edənlərin təxminən 59 %-i orta və ya texniki təhsili olduğunu, 23 %-i isə heç bir təhsilin olmadığını qeyd etmişlər. Ailələrin 10 %-dən az hissəsinin ali təhsilli üzvləri var (Şəkil 8-35).

Şəkil 8-35: Təhsilin səviyyəsi

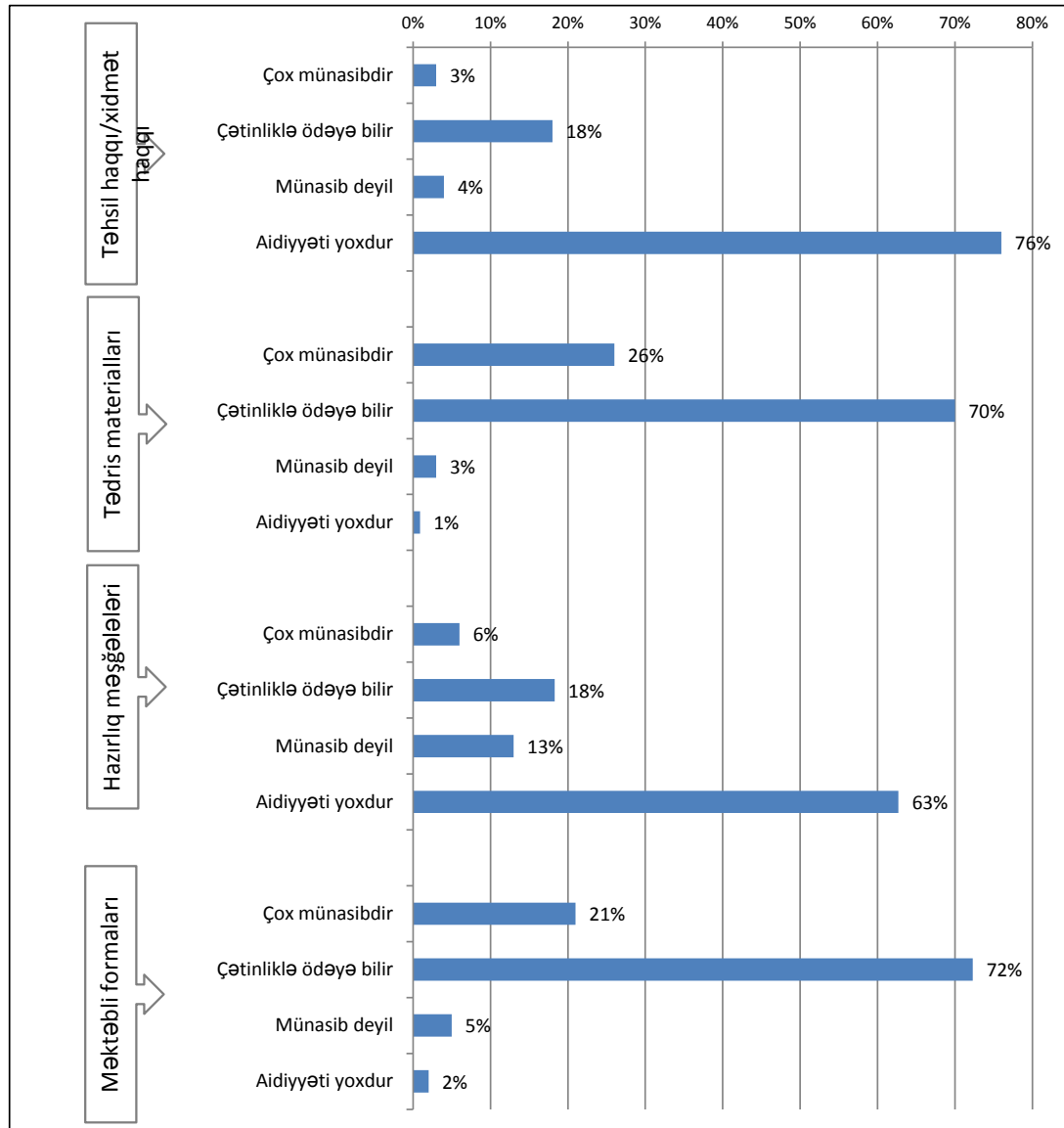
Şəkil 8-36 məktəb yaşında olan uşaqların məktəbə davamiyyətini göstərir. Evlərin təxminən yarısında məktəb yaşında uşaqlar vardır və onların, demək olar ki, hamısı məktəbə gedirlər. Ailələrin yalnız 1 %-ində məktəbə getməyən məktəb yaşlı uşaqlar vardır.

Şəkil 8-36: Məktəb yaşında uşaqların Məktəbə davamiyyəti

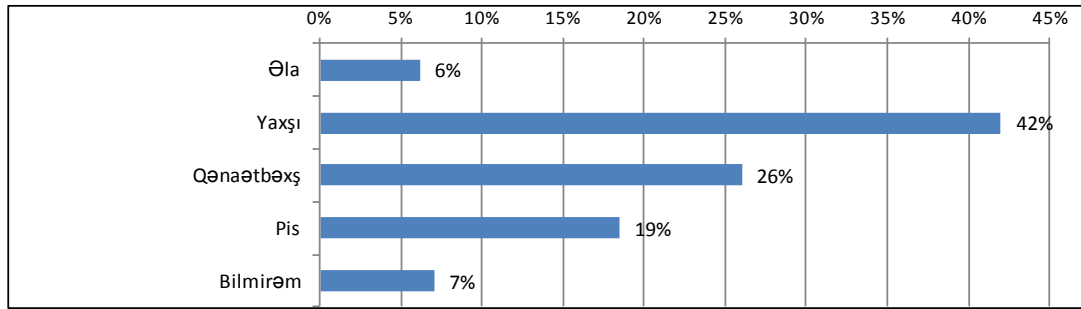
Şəkil 8-37 göstərir ki, ailələrin 70%-i məktəb ləvazimatlarının alınması ilə bağlı çətinlik çəkirlər, ailələrin 72%-i məktəbli formalarının alınması ilə bağlı çətinlik çəkirlər. Ailələrin 18

faizi, həmçinin, əlavə dərslərin haqqının ödənilməsi ilə bağlı çətinlik çəkir. Ailələrin çox aşağı faizi fərdi müəllim və əlavə dərslərin haqqının ödənilməsi ilə bağlı heç bir çətinlik çəkmir.

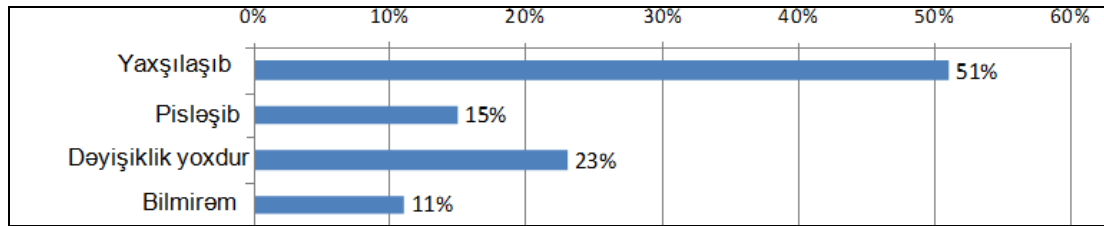

Şəkil 8-37: Məktəb təhsilinin və dərslərin ləvazimatlərinin qiymətlərinin münasibliyi

Məktəb yaşında uşaqları olan sorğuda iştirak edən ailələrin 42 faizi qeyd edir ki, yerli məktəbin keyfiyyəti yaxşıdır (Şəkil 8-38), sorğu iştirakçılarının 51 %-i isə qeyd edir ki, yerli məktəbin keyfiyyəti son beş ildə yaxşılaşmışdır (Şəkil 8-39).

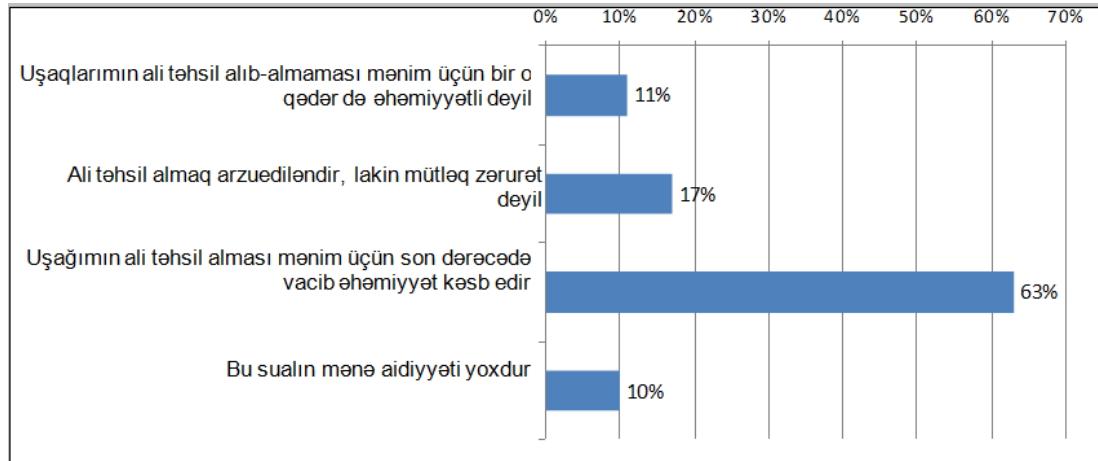

Şəkil 8-38: Yerli məktəblərin keyfiyyəti (məktəb yaşında uşaqları olanlar üçün)

Şəkil 8-39: Məktəblərin keyfiyyəti (son beş ildə)

Şəkil 8-40 sorğu iştirakçılarının ali təhsillə bağlı mülahizələrini göstərir: 63% hesab edir ki, uşaqlarının ali təhsil dərəcəsi alması həddən artıq vacibdir, sorğu iştirakçılarının 17 %-i isə belə düşünür ki, ali təhsilin əldə olunması, arzuolunan olsa da, zəruri deyildir.

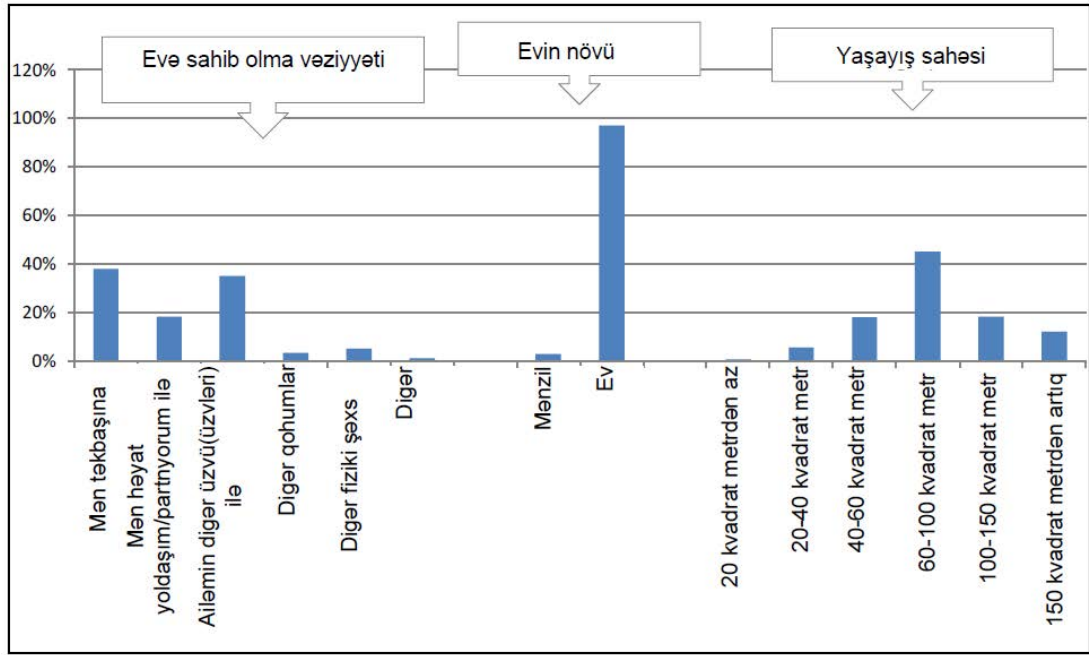
Şəkil 8-40: Ali təhsil barədə mülahizələr

8.9.3 Mənzil təminatı

8.9.3.1 LTMQİc səviyyəsi – mənzil təminatı

About 99% of households live in a privately owned house, with 45% of households living in houses with a total living space of 60—100m². Of the remaining households, slightly more occupy larger living areas compared to the number of households occupying areas under 60—100m² (Şəkil 8-41).

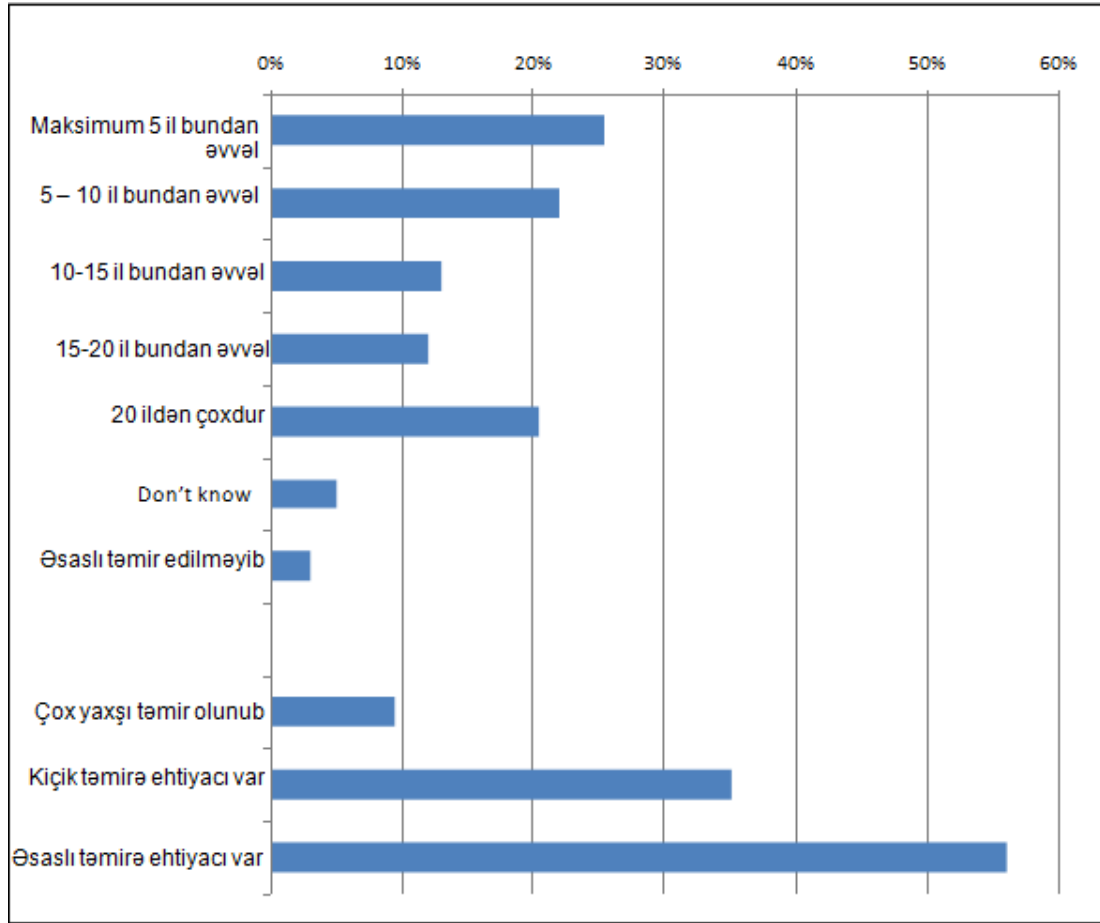

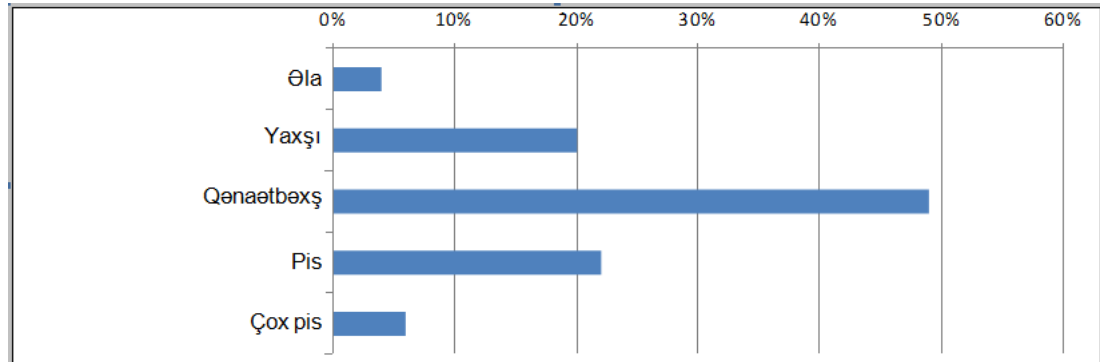
Şəkil 8-41: Mənzillərin tipi və şəraiti

Şəkil 8-42 mənzillərin nə vaxt təmir edildiyini və hazırda təmirinin nə vəziyyətdə olduğunu göstərir. Sorğuda iştirak edənlərin təxminən 25 %-i qeyd edir ki, onların evləri 5 ildən az müddət öncə təmir olunub; ailələrin təxminən 22 %-i həmin müddətin 5-10 il olduğunu bildirir. Sorğuda iştirak edənlərin təxminən 56 %-i qeyd edir ki, onların evlərinin əsaslı təmirə ehtiyacı vardır, 10 %-dən az hissə isə qeyd edir ki, onların evləri çox yaxşı vəziyyətdədir.

Şəkil 8-43 ailələrin yaşayış şəraitini göstərir. Ailələrin yarısı öz yaşayış şəraitlərini "qənaətbəxş" qiymətləndirirlər, ailələrin təxminən 20 %-i isə qeyd edir ki, onların yaşayış şəraiti ya yaxşı, ya da pisdır. Ailələrin 5 %-dən az hissəsi bildirir ki, onların yaşayış şəraiti 'əladır' (Şəkil 8-43).

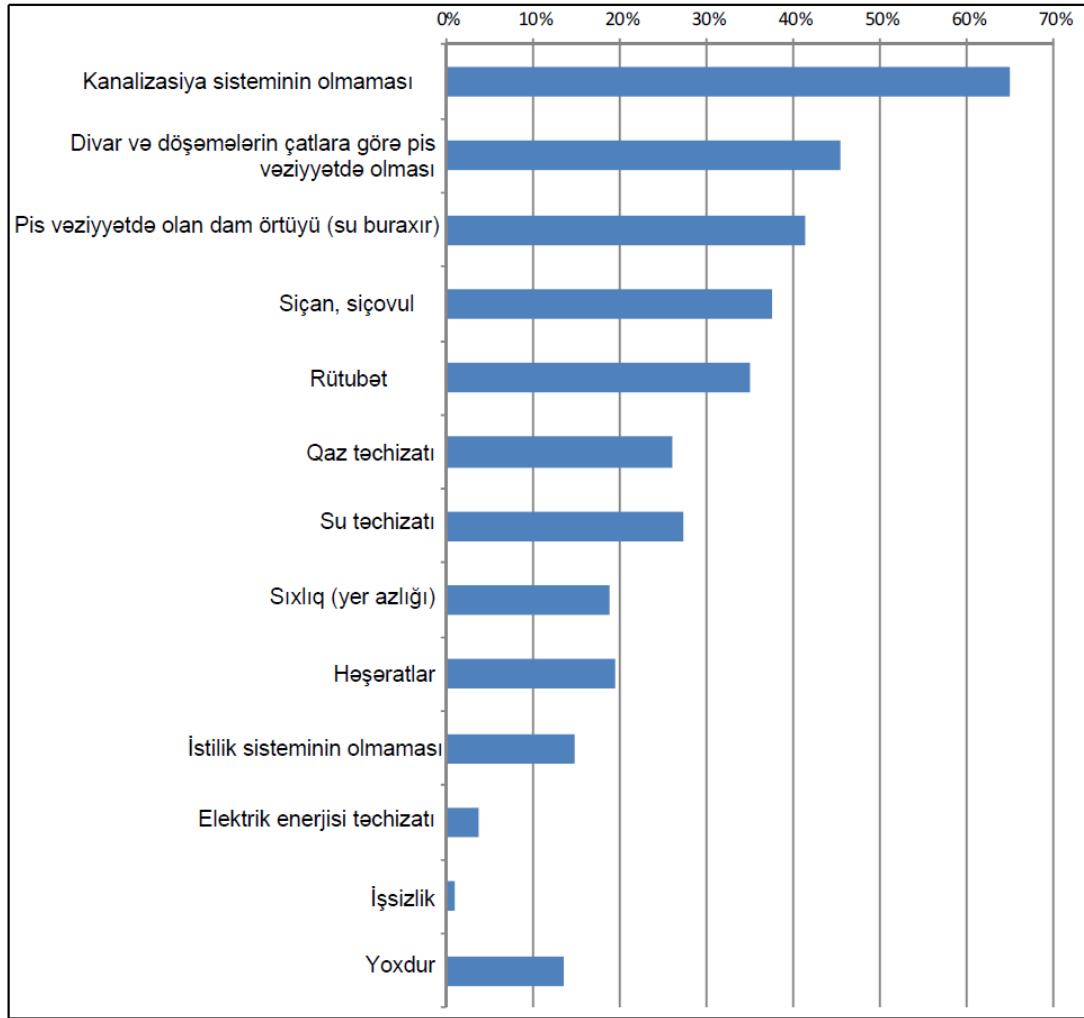

Şəkil 8-42: Mənzillər nə vaxt təmiredilmişdir və hazırda nə vəziyyətdədir

Şəkil 8-43: Ailələrin yaşayış şəraiti

Şəkil 8-44 ailələrin yaşayış şəraiti ilə bağlı əsas problemləri göstərir. Əsas problemlərə kanalizasiyanın olmaması (sorğuda iştirak edənlərin 65 %-i bunu qeyd edir) və evlərin pis vəziyyətdə olması (divarlar, tavanlar və dam, siçan/siçovulların və nəmişliyin olması) (Şəkil 8-44).

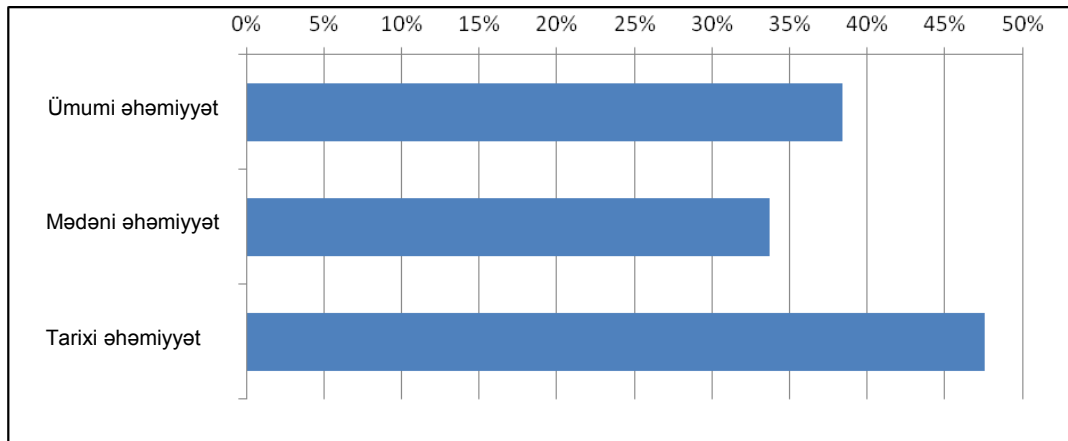

Şəkil 8-44: Ailələrin yaşayış şəraiti ilə bağlı əsas problemlər

8.9.4 Digər sosial xidmətlər

8.9.4.1 Tarixi və mədəni ərazilər

LTMQİc-ların mühüm hissəsi ümumi, tarixi və mədəni əhəmiyyətli sahələrə malikdir (Şəkil 8-45). Mədəni irs ilə bağlı məsələlər təfərrüatı ilə Fəsil 7 Bölmə 7.10-da göstərilib.

Şəkil 8-45: Ümumi, Tarixi və Mədəni Əhəmiyyətli Ərazilərin Olması

8.9.5 Həssaslıqlar

İnfrastrukturun və xidmətlərin boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə hissəsi (CQBKG KG 0-34) ilə bağlı həssaslığı aşağıdakılardır:

- Məişət tullantılarının toplanılması obyektləri ümumilikdə pis vəziyyətdədir və ya mövcud deyildir. Son bir neçə il ərzində mühüm dəyişiklik olmamışdır
- Kanalizasiyanın olmaması yaşayış şəraiti ilə bağlı ən mühüm məsələdir. Bir çox LTMQİC-larda kanalizasiya suları birbaşa açıq drenaja və ya quyulara axıdılır. Son bir neçə il ərzində bu sahədə mühüm dəyişiklik olmamışdır
- Boru xətti ilə təchiz olunan içməli suyun olmaması. LTMQİC-lar, əsasən, maşınla gətirilən sudan istifadə edirlər və bəzi hallarda qrup sularının çıxarılması üçün quyulardan istifadə edirlər
- Səriştəli – yarım-səriştəli işçi qüvvəsi tələbinin qarşılınması üçün ali təhsilli məzun
- /İxtisaslı kadrların çatışmazlığı var. Ailələrin 10 %-dən azı ali təhsil dərəcəsi almış, heç olmasa, bir nəfər ailə üzvünə malikdir
- Evlərin vəziyyəti ümumilikdə pisdır. Əldə edilmiş məlumata görə, evlərin əksəriyyətinin təmiri yoxdur.

8.10 Yol hərəkəti və nəqliyyat

8.10.1 Giriş

Bu bölmədə Azərbaycanda boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasına (KG0-KG34) paralel uzanan avtomobil yolunda rast gəlinə biləcək yol hərəkətinin ilkin vəziyyəti təsvir olunub. Bu marşrutun tikinti fazası ərzində Layihəyə aid nəqliyyat axını tərəfindən istifadə olunacağı ehtimal edilir. Bu bölmə çöl tədqiqatında toplanılmış məlumatlara və nəqliyyat axınının ilkin vəziyyətinə dair əvvəlki məlumatların nəzərdən keçirilməsi və müqayisəsinə əsaslanır.

8.10.2 Metodologiya

8.10.2.1 Kameral (masaüstü) məlumat mənbələri və məlumat çatışmazlıqları

BTC/CQBK üzrə ƏMSSTQ-lərin əlavələrində və CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantında təqdim olunmuş nəqliyyat axınının ilkin vəziyyətinə dair məlumatlar nəzərdən keçirilib.

BTC/CQBK üzrə ƏMSSTQ-lərdən əldə olunmuş nəticələr müəyyən etdi ki, yol şəbəkəsi ümumilikdə pis vəziyyətdədir və bir çox yollar örtüklənmiş qrup yollardır və məhdud işıqlandırmaya yaxud təhlükəsizlik infrastrukturuna malikdir. Ölkədəki kiçik yolların əksəriyyətinin vəziyyəti hələ də bu haldadır. Lakin, ötən 10 il ərzində İpək Yolu Layihəsi də daxil olmaqla bəzi əsas yollarda əsaslı təmir işləri həyata keçirilmişdir ki, bunun nəticəsində də Bakıdan başlayaraq Azərbaycan ərazisi ilə Gürcüstana qədər uzanan əsas M2 şərq-qərb şosesi əhəmiyyətli dərəcədə təmir edilmişdir. Şərq-qərb şosesi boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasının qərb hissəsinə paralel uzanır və buna görə də onun Layihəyə aid nəqliyyat axını tərəfindən istifadə ediləcəyi ehtimal edilir.

BTC/CQBK üzrə nəqliyyat axınına dair tədqiqat məlumatları təxminən 10 il bundan əvvəl əldə olunub və buna görə də, onların köhnəldiyi və məhdud dərəcədə istifadəyə yararlı olduğu hesab edilir. Baxmayaraq ki, CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variant çərçivəsində nəqliyyat axınının ilkin vəziyyətinə dair aparılmış tədqiqatlar yenidir, onlar boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasının ərazisini əhatə etmirdi.

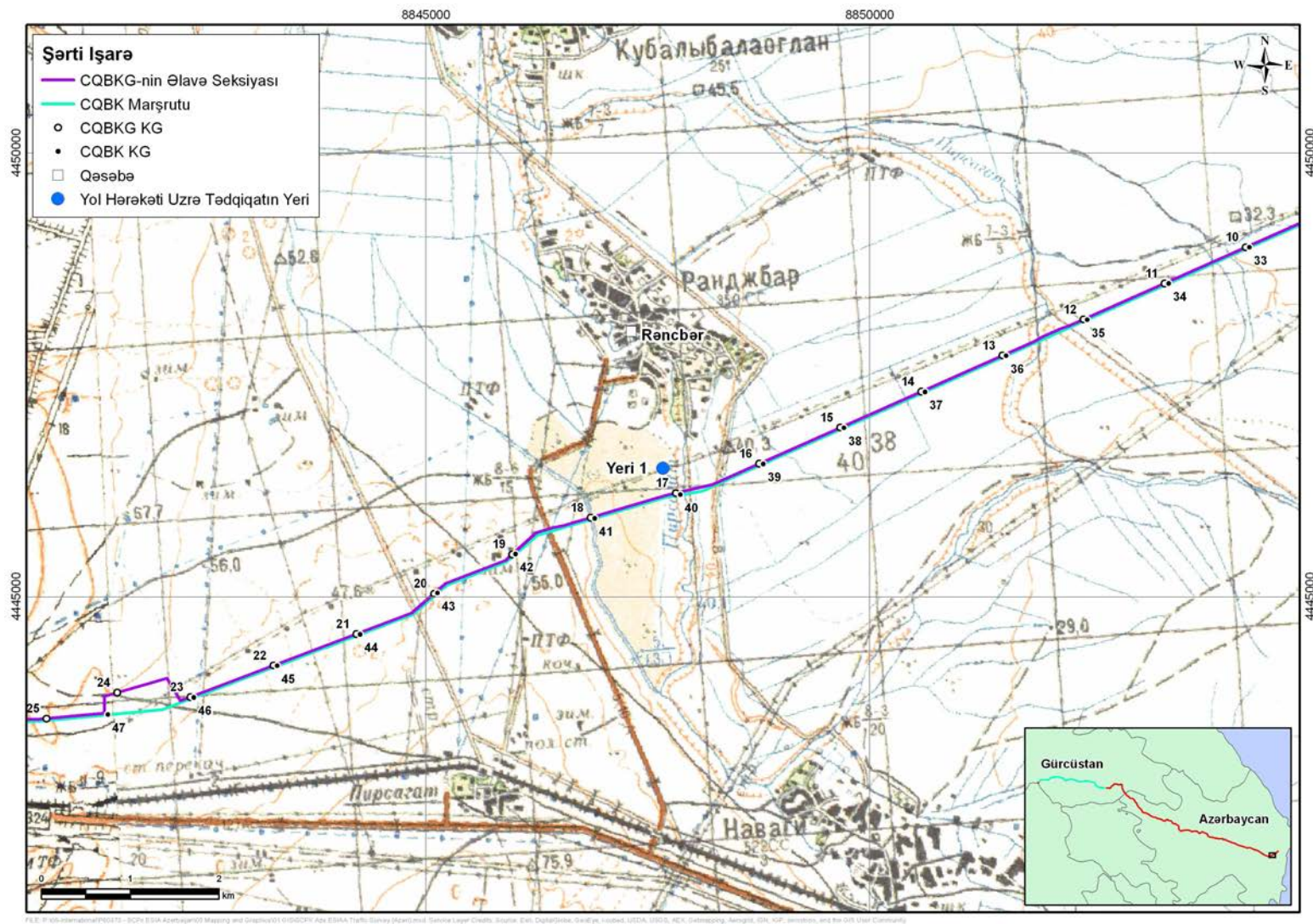
Azərbaycanın şərq hissəsində boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasının yerləşəcəyi ərazidə cari fon səviyyələrini müəyyənləşdirməyə imkan yaratmaq üçün nəqliyyatın axını üzrə yeni tədqiqatın aparılması təklif olunub. 19 noyabr 2013-cü il tarixində nəqliyyat axınındakı dəyişiklikləri qeydə almaq üçün bir tədqiqat sahəsinə nəqliyyat axınının ölçən sayğaclar gətirilib. Bu sahənin CQBKG üzrə tikinti fazasındakı nəqliyyat axınının kəmə sahəsinə daxil olmaq üçün istifadə edəcəyi yolları ən yaxşı əks etdirən sahə olduğu

hesab edilib. Tədqiqat CQBKG üzrə tikinti fazasındakı nəqliyyat axınının pik həddə olacağı güman edilən müddətdə, yəni iş günü ərzində aparıldı.

8.10.2.2 Nəqliyyat axını üzrə çöl tədqiqatı

Nəqliyyat axını üzrə tədqiqatın aparıldığı yer

Şəkil 8-46-də nəqliyyat axını üzrə tədqiqatın aparıldığı yer göstərilir və həmin sahə boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasına yaxın olduğuna görə seçilib. Tədqiqat sahəsi boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyasından şimala doğru təxminən 500m məsafədə, Rəncbər qəsəbəsinin cənub hüdudunda və M2 şərq-qərb şosesinin yaxınlığında yerləşir.

Şəkil 8-46: Nəqliyyat axını üzrə tədqiqatın aparıldığı yer

8.10.2.3 Tədqiqat metodları

Tədqiqat sahəsinə iki tədqiqatçı mobilizasiya edildi. Tədqiqat saat 10:00 və 15:00 arasında, 5 saatlıq ölçmə müddəti ərzində aparıldı və bu müddət ona görə seçildi ki, o, Layihənin tikinti fazasındakı nəqliyyat axınının yollardan istifadə etməsi və digər yol istifadəçiləri ilə qarşılıqlı əlaqədə olması ən çox ehtimal edilən vaxta təsadüf edir.

Tədqiqatçılar yollarda hərəkət edən avtomobil axınının tipinin və sayının müəyyənləşdirilməsi üçün Böyük Britaniyanın ümumi təlimatına (1994-cü ildə Magistral Yollar və Nəqliyyat İnstitutu tərəfindən dərc edilmiş "Yol hərəkətinə təsirin qiymətləndirilməsinə dair təlimat" və Beynəlxalq İnkişaf Nazirliyinin (DFID) "Xaricdə yol hərəkətinə dair 40 qayda") uyğun olaraq təsnif olunan əl hesablamalarını (TOƏH) apardı (Qeyd: yol nəqliyyatı axını, adətən, iki cür hesablanır: əl hesablamaları və avtomatik qaydada hesablama) Tədqiqatda istifadə olunmuş avtomobil təsnifatı Cədvəl 8-8-də təqdim olunan və Azərbaycandakı yollarda ehtimal olunan yol istifadəçilərinin tiplərini daxil etmək üçün DFID-nin dəyişdirilmiş "Xaricdə yol hərəkətinə dair 40 qayda" təlimatına uyğun olaraq hazırlandı.

Tədqiqatçılar yolu və daxil olan avtomobil hərəkətini aydın göstərən təhlükəsiz tədqiqat nöqtələrində yerləşdirildi. Yol istifadəçiləri TOƏH tədqiqatı müddəti ərzində daimi olaraq qeydiyyat alınırdı (lazım olan vaxtlarda fasilələr verməklə). Yol istifadəçilərinə dair təfərrüatlar onlar tədqiqat nöqtəsindən keçən zaman sayılaraq qeyd olunurdu. Yolum hər bir istiqaməti üzrə yol istifadəçilərinin qeydiyyatdan keçirilməsi üçün bir formadan və bir hesablamadan istifadə olunurdu.

Fasilələr zamanı buraxılmış müşahidələrin nəzərə alınması üçün saatlıq axın həcmələri korreksiya edildi. Məsələn, 15 dəqiqəlik fasilədən sonra, həmin saatda qeydiyyata alınmış 45 dəqiqəlik axın 60/45 korreksiya əmsalının tətbiqi ilə saatlıq axına çevrildi.

Cədvəl 8-8: Yol Hərəkətinin Təsnifatı (DFID-nin "Xaricdə Yol Hərəkətinə Dair 40 Qayda" Təlimatı Üzrə)

Nəqliyyat Vasitəsinin Tipi	Təsviri
Digər yol hərəkəti iştirakçıları	
Piyadalar	Digər yol hərəkəti iştirakçılarına solda göstərilən bütün nəqliyyat vasitələri daxildir. Bu avtomobillərin yüksək proporsiyası CQBKG inşaat texnikası üçün istifadə edilə biləcək yol eninə, eləcə də həmin yollardakı hərəkət sürətinə təsir edə bilər.
Heyvan sürüləri	
Velosipedlər	
Motosikletlər	
At arabaları	
Kənd təsərrüfatı texnikası	
Yüngül nəqliyyat vasitələri	
Avtomobillər	Sərnişin avtomobillərini, 4 ötürücülü avtomobillərlə taksiləri əhatə edir.
Yüngül yük maşınları və mini avtobuslar	Mini avtobuslar, avtobuslar və tək arxa təkərlilə yüngül yük avtomobillərini əhatə edir
Ağır nəqliyyat vasitələri	
Kiçik yük maşınları (iki oxlu)	Arxa oxda cüt təkəri olan iki oxlu avtomobillər
Orta yük maşınları /ağır yük maşınları (üç oxlu)	Üç oxlu daha böyük yük maşınları
Ağır yük maşınları (dörd və ya daha çox oxlu)	Dörd və ya daha çox oxları olan avtomobillər(treylerlər bu avtomobillərə aid olunur)
Avtobuslar və şəhərlərarası avtobuslar	Bütün adi böyük sərnişin avtomobilləri və şəhərlərarası avtobuslar. Bu kateqoriyaya miniavtobuslar daxil deyil.

8.10.2.4 Layihə ilə bağlı yol hərəkəti və nəqliyyat üzrə reseptorların əhəmiyyətinin və həssaslığının qiymətləndirilməsi

Layihə ilə bağlı yol hərəkətinin təsirlərinə məruz qala biləcək reseptorların əhəmiyyət dərəcəsinin və həssaslığının qiymətləndirilməsi həyata keçirildi. Nəticədə reseptorların əhəmiyyət dərəcəsi və həssaslığı “çox aşağı”dan “çox yuxarı”ya qədər dəyişən kateqoriyalara təsnif olundu. Bu proses barədə məlumat 3-cü Fəsilə daxil olunub.

8.10.2.5 Texniki çətinliklər və qeyri-müəyyənliklər

Tədqiqat qrupu CQBKG Layihəsi üzrə SƏTƏM qaydalarının tədqiqatın yalnız günün işıqlı vaxtında həyata keçirilməsi tələbinə uyğun olaraq araşdırmanın keçirildiyi dövr (noyabr ayı) ərzində araşdırmanı günlərin işıqlı saatlarında apardı. Tədqiqat müddətindən kənar vaxtda, yəni səhər saat 10:00 qədər və axşam saat 15:00-dan sonra tədqiqat məlumatlarının əldə olunması da faydalı olardı, çünki inşaat texnikası bu saatlardan kənar vaxtda da hərəkət edə bilər. Lakin əldə olunmuş məlumatlar göstərir ki, yol hərəkəti axınlarında güclü pik müddətləri və yollarda tıxaclar yaranmır. Beləliklə, əldə olunmuş məlumat əsasında çıxarılan nəticələrə əldə oluna bilməmiş məlumatların təsir edə biləcəyi ehtimal olunmur.

8.10.3 Yol Hərəkəti üzrə Tədqiqatın Nəticələri və İlkin Yol Hərəkəti Şəraitləri

8.10.3.1 Yolların ilkin vəziyyəti

Tədqiqat zamanı müşahidə edilib ki, CQBKG Layihəsinin tikinti fazasına aid nəqliyyat axını tərəfindən boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyası üçün istifadə ediləcək əsas ictimai yolların əksəriyyəti çox güman ki hazırda müxtəlif vəziyyətdədir (yəni, ya örtüklənmiş yollardır, ya da müxtəlif dərəcədə ziyan dəymiş örtüksüz qrunut yollardır). Bəzi ərazilərin yenidən təmirə çıxıldığı müşahidə edilib.

Yol hərəkətinin təhlükəsizliyi

Tədqiqat zamanı yolların əksəriyyətində xüsusi səkilərin yaxud piyadalar üçün keçid yerlərinin olmadığı müşahidə edilib. Nəticədə, piyadaların birbaşa yolun özü ilə hərəkət etdiyi və yolları təhlükəli hesab ediləcək yerlərdən keçməyə çalışdıqları müşahidə edilib.

Bir sıra yerlərdə mal-qaranın yollar boyunca hərəkət etdiyi müşahidə edilib. Mal-qara sürüsü çox vaxt birbaşa olaraq magistral yol ilə hərəkət edir və avtomobillər isə onların arası ilə keçməyə məcbur qalır.

8.10.3.2 Tədqiqat yerlərində nəqliyyat axınlarının ilkin vəziyyəti

Nəqliyyat axını üzrə tədqiqat 2013-cü ilin noyabr ayının sonlarında, yəni gündüz vaxtının azaldığı bir müddətdə aparılıb. Azərbaycanda nəqliyyat axını üçün ən pik müddət yay ayları hesab edilir, bunun əsas səbəbi havanın daha əlverişli olması və gündüz vaxtının daha uzun olmasıdır. Buna baxmayaraq, hesab edilir ki, bu tədqiqat zamanı qeydə alınmış nəqliyyat axını nəzərdən keçirilən ərazidəki illik orta nəqliyyat axınına yaxındır. Nəticələrdə hər hansı qeyri-normal nəqliyyat axınının olması ehtimal edilmir (yəni, tədqiqat müddəti ərzində kəskin hava şəraiti yaxud rəsmi dövlət bayramları və ya festivallar mövcud olmayıb).

Tədqiqatdan əldə edilmiş nəqliyyat axınına dair məlumatlar CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantının Əlavəsində və H Qoşmasında təqdim edilib və aşağıdakıları özündə ehtiva edir:

- Gündəlik bir istiqamətli nəqliyyat axınına dair xülasə vərəqələr (sahələr üzrə)
- Sayılma müddəti üzrə bütün sahələrdə bir istiqamətli nəqliyyat axınına dair xülasə məlumatlar (orta axın, axın tərkibi və pik saatlıq axın üzrə).

Nəqliyyat axınlarına dair xülasə məlumatlar Cədvəl 8-9-da və Şəkil 8-47-də təqdim olunub.

Cədvəl 8-9: Nəqliyyat axınına dair xülasə cədvəl

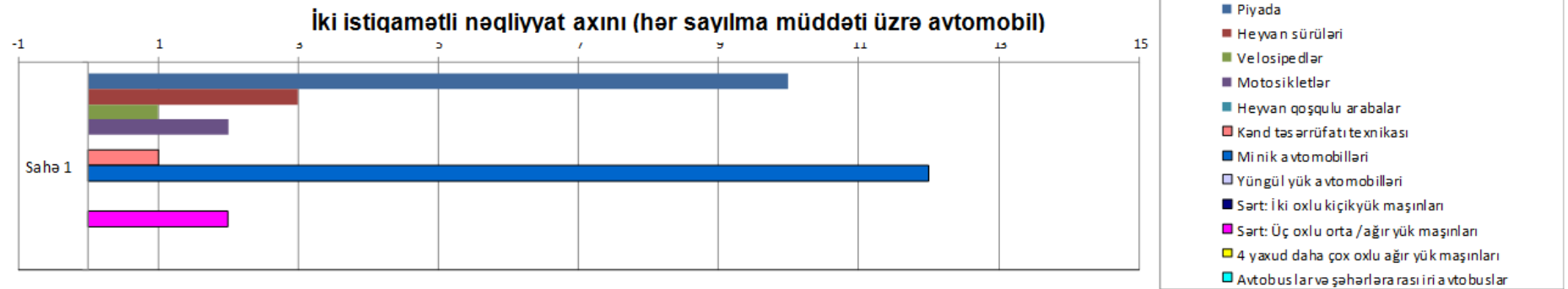
Sahə	Hər sayılma müddəti üzrə orta axın (avtomobil/saat)	Pik saatlıq axın (avtomobil/saat)	Ağır avtomaşınların faizi
Sahə 1 (Rəncbər yaxınlığı)			
Şərqdən Qərbə doğru	3.4	6	5.88
Qərbdən şərqə doğru	2.6	6	7.69

Cədvəl 8-10: Saatlıq nəqliyyat axınları (faiz göstəricisi üzrə)

Tədqiqat yeri	10.00–10.50	10.50–11.40	11.40–12.30	12.30–13.20	13.20–14.10	14.10–15.00
Sahə 1 (Rəncbər yaxınlığı)	10.00	23.00	30.00+	6.67*	23.33	6.67*

*Gündəlik aşağı axın

+Gündəlik pik axın

Şəkil 8-47: Birləşdirilmiş iki istiqamətli nəqliyyat axını – kateqoriyalar üzrə

Tədqiqat yerində (Rəncbər yaxınlığında) nəqliyyat axınının vəziyyəti

Tədqiqat aparılan yerdə mövcud olan avtomobil yolu bir hərəkət zolağına malik örtüklənməmiş qrunut yol idi və onun xeyli pis vəziyyətdə olduğu və ağır maşınlar üçün məhdud dərəcədə münasib olduğu müşahidə edilib.

Çox aşağı həcmdə nəqliyyat axını qeydə alınıb, belə ki, gün ərzində cəmi 30 avtomobil qeydə alınıb. Nəqliyyat vasitələrinin orta saatlıq axını (şərq-qərb və qərb-şərq istiqamətindəki nəqliyyat axını müvafiq qaydada saatda 2,6 avtomobil və saatda 3,4 avtomobil) CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantı (baxın: CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantındakı bölmə 8.9) çərçivəsində nəqliyyat axını üzrə tədqiqatların aparıldığı hər hansı digər yerdəki axından daha aşağı idi. Hər bir istiqamətdə hərəkət edən oxşar sayda avtomobil qeydə alınıb.

Şərq-qərb istiqamətində hərəkət edən nəqliyyatın pik saatlıq axını 13:20 – 14:10 saatları arasında baş verməklə saatda 6 avtomobil təşkil edirdi. Qərb-şərq istiqamətində hərəkət edən nəqliyyatın pik saatlıq axını 11:40 – 12:30 saatları arasında baş verməklə saatda 6 avtomobil təşkil edirdi. Nəqliyyat axınları ümumilikdə gün ərzində bərabər nisbətdə idi (xüsusən də şərq-qərb istiqamətində hərəkət edən nəqliyyat axını) və pik göstəricilər saatlıq orta göstəricidən az dərəcədə yüksək idi.

“Digər” yol istifadəçiləri ümumi nəqliyyat axınının əksər hissəsini (53.33%) təşkil edirdi və əsasən piyadalardan (33.33%) ibarət idi, lakin bununla yanaşı heyvan sürüləri, motosikletlər və velosipedlər də müşahidə edildi. “Digər” yol istifadəçilərinin bu nisbəti CQBKG üzrə ƏMSSTQ-nin son variantı çərçivəsində nəqliyyat axını üzrə tədqiqatların aparıldığı hər hansı digər yerdəkilərə nisbətən daha yüksək idi. Lakin, yüksək piyada sayı faiz ilə göstəriləndə ümumi nəqliyyat axınının aşağı olması səbəbindən bir qədər yanıltıcı ola bilər; belə ki, yalnız 10 nəfər qeydə alınıb. Tədqiqat olunmuş nəqliyyat axınının az nisbətini isə ağır maşınlar təşkil edirdi (6.66%).

8.10.4 Yol hərəkəti və nəqliyyat ilə bağlı həssaslıqlar

Boru kəmərinin nəzərdə tutulan əlavə seksiyası ilə bağlı həssaslıqlar aşağıda xülasə şəklində təqdim olunub:

- Şərq-qərb şosesi kiçik zədələri olan nisbətən geniş qudronlanmış şosedir və nəqliyyat axınının mövcud səviyyələri onun ötürücülük qabiliyyəti daxilindədir
- Tədqiqatın aparıldığı yerdə mövcud olan avtomobil yolu örtüklənməmiş nahamar qrunut yoldur və çox sayda zədələr (çala-çökək) var
- Ərazidəki digər yollar müxtəlif vəziyyətdədir (yəni, müxtəlif dərəcədə ziyan dəymiş ya örtüklənmiş yoldur, ya da örtüklənməmiş yollardır)
- Piyadaların və heyvan sürülərinin yolda və yol boyunca hərəkət etdiyi müşahidə edilirdi və bu isə onların qəza riskinə məruz qalma ehtimalını artırır
- Yeni ərsinləmə stansiyasına ictimai giriş yolu qrunut yoldur və onun örtüklənməsi və təmir olunması lazım gələcək. Sahədəki mövcud qrunut yollar bu yoldan ərsinləmə stansiyasına aparır. Stansiyaya hər cür hava şəraitində daxil ola bilmək üçün bu yolların örtüklənəcək və təmir ediləcək.

8.11 Əsas Sosial-İqtisadi Həssaslıqlar

Bu bölmədə tədqiqatın nəticələri xülasə şəklində sadalanıb və Layihənin layihələndirməsindəki dəyişikliklərin gözlənilən təsirinə əsasən ən əhəmiyyətli hesab edilən (Layihə kontekstində) ilkin sosial-iqtisadi vəziyyətin komponentləri müəyyənləşdirilib. Ehtimallara əsasən bunun əksini göstərən hər hansı konkret məlumat olmadığı təqdirdə (yəni, ehtiyatlı yanaşma qəbul edilib) həssaslıqlar Azərbaycanda boru kəməri marşrutunun qalan hissəsindəki LTMQİC-lərlə müqayisədə oxşar olacaq. Müəyyənləşdirilmiş bir sıra sosial-iqtisadi qruplar və problemlər Layihənin layihələndirməsindəki dəyişikliklərə xüsusilə

müvafiqdir. Bəzi hallarda bu potensial məsələlər bütün CQBKG Layihəsi sahələri üçün eynidir:

- Aztəminatlı qrupların ev şəraitləri, səhiyyə xidməti ilə əhatə dərəcəsi daha pis olduğu və yeganə gəlir mənbəyi kimi ancaq təqaüdlərə arxalandıqları üçün onlar ümumi ictimaiyyət/LTMQİC-la müqayisədə Layihə ilə əlaqədar fəaliyyət nəticəsində sosial-iqtisadi vəziyyətin dəyişməsi riskinə daha çox məruz qalır
- Yeni və yenidən yayılan yoluxucu xəstəliklər; həm yoluxucu, həm də yoluxucu olmayan xəstəliklər Azərbaycanda nəzərəcarpacaq səviyyədədir
- Zərərvericilərin yaydığı xəstəliklər (malyariya, leyşmanioz, vəba, tularaemia) Azərbaycanda endemik xəstəliklərdir
- Qulaq, boğaz və burun infeksiyaları (o cümlədən qrip və soyuqdəymə) adi haldır ki, bu da nəfəs yollarının infeksiyasının geniş yayıldığını göstərir
- Qoltuq qəsəbəsində sakinlərin öz evlərində hər hansı əsas kommunal xidmətlərə/kommunikasiya xətlərinə çıxışı yoxdur. Bunun əksinə olaraq, Hacıqabul sakinlərin əksəriyyətinin bütün əsas kommunal xidmətlərə çıxışı var (mərkəzləşdirilmiş isti su təchizatı/isitmə və mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya sistemi istisna olmaqla). Pirssat və Rəncbərdəki daha kiçik LTMQİC-lar Hacıqabul sakinləri ilə müqayisədə olduqca az sayda kommunal xidmətlərdən istifadə imkanına malikdirlər.
- Xüsusilə Qoltuq qəsəbəsində yaşayış (dolanışiq) vasitələri və gəlirlər yaxınlıqdakı otlaq ərazilərə giriş imkanının dəyişməsinə və ya mal-qaraya mənfi təsir edən yol-nəqliyyat hadisələrinə qarşı həssas olacaq.
- İşsizlik səviyyəsi milli orta səviyyədən yüksəkdir və işsizlik mühüm məişət problemi kimi təsnif edilmişdir. Ona görə də Məşğulluq imkanları və Layihə ilə bağlı insanların yaşayışına təsir edən hər hansı fəaliyyətlər yüksək həssaslıq kəsb edəcək.
- LTMQİC üzvlərinin iş tapa bilməməsinin əsas səbəblərindən birinin də onların təhsilinin, səriştə və bacarıqlarının çatışmazlığı olduğu müəyyən edilmişdir. Lazımi peşəkar və yarım-peşəkar işçi qüvvəsinin çatışmaması məşğulluq səviyyəsinin gözlənilən səviyyədən az olmasına səbəb ola bilər
- Yerli muzzdlu iş imkanları məhduddur və insanlar kənd təsərrüfatı sektorunda çalışırlar. Kənd təsərrüfatı əsas dolanışiq mənbəyi olduğuna görə, kənd təsərrüfatı işçiləri onların kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmasına mane olacaq hər hansı təsirlərə həssas olacaqlar
- Məşğulluğun vəziyyəti ilə bağlı narazılıq (icmaların 60 %-dən çoxu narazıdır), ehtimal ki, insanlarda məşğulluq və yaşayış şəraitinin yaxşılaşması ilə bağlı yüksək gözləntilər yaradacaq.
- Hər hansı müvəqqəti məşğulluqdan sonra gəlirin azalmasına və dolayısı itkisinə qarşı həssaslıq
- Mövcud yollarda nəqliyyat axınını artarsa və layihənin ağır mexanizmlərdən istifadəsi yolların mövcud infrastrukturunu zədələyर्सə, yoldan istifadə edən şəxslər belə narahatlıqlara həssas olacaq
- Nəqliyyat axınının artması ilə əlaqədar piyadaların qəzaya düşməsi ehtimalının artması.